beginsel. Nogmaals, als ik de SP aan mijn zijde vind bij de campagne voor het grondwettelijk verdrag, kan er daarna veel moois groeien.

□

Minister **Pechtold**: Voorzitter. Ik dank de Kamer voor het warme welkom dat ik hier vanmiddag mocht ervaren. Ik voel mij tijdens dit softdrugsdebat geenszins soft behandeld. Dat hoeft ook niet. Ik heb twee jaar te gaan en ik ga gelijk aan de slag.

U heeft mij vanmiddag met collega Donner uitgenodigd naar aanleiding van mijn bezoek en de uitspraken die ik heb gedaan in Venlo. U had problemen met de competentie van de coördinerend minister voor het Grotestedenbeleid. Wij hebben vandaag vastgesteld dat de minister voor het Grotestedenbeleid wel degelijk een mening mag ventileren over concrete problemen die in dat programma vallen. Wij hebben vastgesteld dat verplaatsing van legale softdrugs uit wijken naar de periferie van een gemeente kan bijdragen aan de leefbaarheid in de steden.

Wij hebben ook gesproken over de toekomst. Dat is de enige tegeltjeswijsheid die ik aan vandaag heb overgehouden: als legalisering aan de orde is, dan in Europees verband. Aan die afspraak kunt u mij blijven houden. Daar zit geen licht tussen de heer Donner en mij.

Frisse uitspraken doe ik graag en ik heb ze hier vandaag verdedigd, maar maak die ook mogelijk. Ik wil en ik zal helder blijven. Ruk zaken niet uit hun verband en probeer mij niet schizofreen te maken door mij meerdere persoonlijkheden op te dringen! Ik vraag mevrouw Halsema om mij niet, zoals de bard in Asterix en Obelix, de mond te snoeren. Laat mij maar gewoon praten.

In Venlo heb ik Sef Jansen ontmoet, een gewone buurtbewoner van de wijk Q4. Laten wij ernaar streven om niet alleen in Venlo te gaan kijken naar zijn problemen, maar om hier in Den Haag ook concrete oplossingen te bieden voor die problemen.

□

Minister **Donner**: Voorzitter. Ik ben vergeten in te gaan op de motie van de heer Van der Ham op stuk nr. 152. VWS bevordert dat de gezondheidswaarschuwing gegeven wordt. Binnen een gedoogbeleid kan ik echter geen eisen stellen aan verpakkingen van de wiet. Een gedoogbeleid stelt nu eenmaal bepaalde grenzen aan het geheel. Ik probeer de Kamer te behoeden voor de motie in haar huidige vorm, want op die manier kan zij niet uitgevoerd worden. Wij doen ons best om te bevorderen dat die gezondheidswaarschuwingen er binnen de coffeeshops komen, maar niet op de verpakking. Wij zijn er serieus mee bezig. De houding van de minister van Volksgezondheid in het antirookbeleid is helder. Hij zal dit zeker meenemen. Nogmaals, de motie in haar huidige vorm kan ik geen onderdeel maken van het gedoogbeleid.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik wil afwachten of de minister met mooie maatregelen komt en houd de motie aan.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Van der Ham stel ik voor, zijn motie (24077, nr. 152) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, morgenmiddag over de ingediende moties te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 18.30 uur tot 19.30 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het treffen van een regeling inzake het verhoor van afgeschermde getuigen en enkele andere onderwerpen (afgeschermde getuigen) (29743).**

(Zie vergadering van 21 april 2005.)

De **voorzitter**: Ik verzoek de Kamer terughoudend te zijn met interrupties, gelet op haar eigen streven om dit wetsvoorstel vanavond af te handelen.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Donner**: Voorzitter. Ik stel met genoegen vast dat er vanavond gelegenheid is om verder van gedachten te wisselen over dit wetsvoorstel. Vorige week was de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Ik hoop zo goed mogelijk in te kunnen gaan op de gezichtspunten die in dat kader naar voren zijn gebracht. Ik dank de fracties die steun voor dit wetsvoorstel hebben uitgesproken. Ik hoop de fracties die dit nog niet gedaan hebben, alsnog te kunnen overtuigen. Eerst ga ik kort in op de ontstaansgeschiedenis van het wetsvoorstel. Daarna volg ik in mijn beantwoording de procedure zoals in de wet wordt geregeld. Ik heb mij een- en andermaal laten verzekeren dat alle genummerde vragen van de heer Wolfsen in mijn tekst zullen worden beantwoord.

Het wetsvoorstel vloeit voort uit een op 9 december 2003 aangenomen motie van de fracties van CDA, VVD en LPF. Hierin werd de regering werd opgeroepen om binnen zes weken wetgeving over de toelaatbaarheid en wijze van gebruik van AIVD-informatie in strafzaken voor te bereiden en voor advies aan de Raad van State voor te leggen. Dit heeft wat langer geduurd dan zes weken, maar toch is het bevredigend dat wij vanavond de resultaten kunnen bespreken. Op dat moment was een discussie gaande over het gebruik van AIVD-informatie in strafzaken. De aanleiding daarvan was de uitkomst van een aantal strafzaken waarin de informatie van inlichtingendiensten aan de orde was. Het ging daarbij trouwens vooral om zaken waarin de vraag aan de orde was in hoeverre uit AIVD-informatie een strafrechtelijk relevante verdenking zou kunnen voortvloeien.

Het gerechtshof Den Haag heeft die vraag inmiddels in hoger beroep op uitspraken van de rechter eerste instantie positief beantwoord. Het wetsvoorstel is echter breder van opzet. De mogelijkheden om AIVD-informatie in het strafproces te toetsen en te gebruiken worden vergroot. Er wordt voorzien in twee procedures om onder afgeschermde omstandigheden een ambtsbericht van inlichtingen- en veiligheidsdiensten te laten verifiëren door de rechter-commissaris. De zware

procedure – geregeld in de artikelen 226g t/m 226m – maakt het mogelijk om een ambtenaar van de AIVD of de MIVD als afgeschermde getuige te horen, al dan niet anoniem. Die regeling vertoont overeenkomsten met de regeling inzake bedreigde getuigen. De lichte variant voorziet in afscherming van bepaalde gegevens in verband met de staatsveiligheid bij een regulier verhoor door de rechter-commissaris.

Mevrouw Van der Laan vroeg zich af in hoeverre de voorgestelde regeling overeenstemt met de inhoud van de ''Guidelines on human rights and the fight against terrorism'' van de Raad van Europa. Een belangrijke eis van deze guidelines is dat de beperkingen van de verdedigingsrechten die in beginsel denkbaar en aanvaardbaar zijn in het kader van effectieve terrorismebestrijding, proportioneel zijn. Tegen die achtergrond wijs ik er nogmaals op dat het gaat om twee procedures. Ten eerste de lichte variant voor het afschermen van bepaalde gegevens, bijvoorbeeld als het ambtsbericht betrekking heeft op hard bewijs zoals een tapverslag. De vraag kan dan bijvoorbeeld zijn of een machtiging voor de tap is afgegeven. De rechter-commissaris kan in dat geval kennis nemen van de taplast die door de betrokken ministers is ondertekend. Ten tweede de zwaardere variant die openstaat voor het geval dat een ambtsbericht diepgaand moet worden onderzocht. Het wetsvoorstel voldoet ook aan de overige toepasselijke voorwaarden van de guidelines. Ik noem de aanwezigheid van compenserende waarborgen zoals het verhoor door een onafhankelijke rechter, de bekendheid van de rechter met de identiteit van de getuigen en bijzondere motiveringsplichten.

Mevrouw Griffith heeft aangegeven zich te kunnen vinden in het uitgangspunt dat de rechter-commissaris moet bezien welke beperkende maatregelen nodig zijn. Zij vroeg naar de wijze waarop de rechter-commissaris de regeling moet bepalen die voor het onderzoek van een ambtsbericht moet worden toegepast. De zwaardere variant zal naar verwachting in beeld komen als het ambtsbericht diepgaander moet worden onderzocht. De AIVD heeft aangegeven, bereid te zijn om aanvullende informatie waarvan afscherming vereist is, te verstrekken. Die kan verband houden met de positie van de getuige als hij in nauw contact staat met de bron waarover gerapporteerd wordt. Zijn identiteit zou zijn positie in gevaar kunnen brengen. Ook de hoeveelheid vertrouwelijk te verstrekken informatie kan een indicatie vormen, evenals de veiligheid van de getuigen. Omdat de rechter-commissaris het belang van staatsveiligheid slechts in beperkte mate kan beoordelen, zal hij voor het openstellen van de regeling grotendeels moeten vertrouwen op de informatie die wordt verstrekt door de AIVD. De rechter-commissaris zal wel zicht hebben op het overige materiaal in de strafzaak zodat hij mede aan de hand daarvan kan bepalen of toepassing van de regeling noodzakelijk is.

Mevrouw Griffith vroeg ook of de regeling niet tot gevolg heeft dat AIVD-ambtenaren per definitie niet meer in het openbaar kunnen worden verhoord. De heer Wolfsen stelde die vraag ook. Ik kan beiden geruststellen: het blijft mogelijk om ambtenaren van de AIVD te laten getuigen op openbare terechtzittingen. De enige uitzondering vormt de afgeschermde getuige van wie de identiteit verborgen moet worden gehouden. In dat geval geldt de regeling voor de bedreigde getuige: andere AIVD-medewerkers kunnen, eventueel nadat zij als afgeschermde getuige bij de rechter-commissaris zijn gehoord, nog op de openbare zitting worden gedagvaard. Zij kunnen evenwel alleen een verklaring afleggen als hun geheimhoudingsplicht is opgeheven. Zij kunnen dus weliswaar opgeroepen en gedagvaard worden, tenzij zij de identiteit beschermd moeten worden, maar zij kunnen alleen een verklaring afleggen voor zover de geheimhoudingsplicht is opgeheven.

De regeling van het verhoor als afgeschermde getuige is van toepassing als het belang van de staatsveiligheid dat vereist. Mevrouw Griffith, de heer Van der Staaij, de heer Rouvoet en de heer De Wit vroegen allemaal waarom gekozen is voor dat criterium. Leidend daarin was het uitgangspunt om in het wetsvoorstel mogelijkheden tot afscherming op te nemen als geheimhouding van werkzaamheden van de inlichtingen- en veiligheidsdienst noodzakelijk is. Dat wordt naar mijn gevoel goed uitgedrukt met het begrip ''belang van de staatsveiligheid''. De term refereert aan artikel 6 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten waarin zowel het begrip ''nationale veiligheid'' als het begrip ''veiligheid van de staat'' voorkomt in het criterium voor het verrichten van onderzoek door de AIVD. Het belang van de staatsveiligheid is derhalve aan de orde bij de taakuitvoering van inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Ook het Openbaar Ministerie heeft aangegeven aansluiting te willen zoeken bij artikel 6 van de WIV.

Andere in artikel 6 genoemde belangen, zoals het voortbestaan van de democratische rechtsorde en andere gewichtige belangen van de staat, worden in de strafvorderlijke context omvat door het begrip ''staatsveiligheid''. Dat bredere begrip omvat de andere begrippen. Dit is het antwoord op de vraag waarom niet is gekozen voor het begrip ''democratische rechtsorde''. Dat begrip valt hieronder, want ''staatsveiligheid'' is breder dan ''democratische rechtsorde''. Op die wijze wordt aan de ene kant een heldere begripsomschrijving bereikt, terwijl anderzijds de relatie met de WIV duidelijk is. Voorts maakt de keuze voor een autonoom maar aan artikel 6 gekoppeld begrip het mogelijk om ook de activiteiten van andere – ook buitenlandse – inlichtingendiensten en de veiligheid van andere staten onder dat criterium te brengen.

Mevrouw **Griffith** (VVD): Het is goed dat de minister nu uitlegt wat onder het begrip ''staatsveiligheid'' kan vallen, want dat haal je niet uit artikel 6 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De minister geeft er nu een ruimere interpretatie aan. Ik denk dat het voor de praktijk goed is om daar expliciet bij stil te staan.

Minister **Donner**: Dat ben ik met u eens. Daarom ga ik er ook zo uitvoerig op in. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling om artikel 6 te codificeren of nog een keer op te nemen. De termen zijn daarentegen gezocht in referentie met dat artikel om de bredere context en andere inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de veiligheid van andere staten daaronder te begrijpen.

Bij activiteiten van inlichtingendiensten gaat het meer concreet om werkzaamheden als het bestrijden van internationaal terrorisme, ernstige verstoring van de openbare

orde met als doel het veroorzaken van politieke instabiliteit en in ons land verrichte activiteiten gericht op de gewelddadige omverwerping van buitenlandse regimes. Dat moet allemaal onder dit begrip worden begrepen. De noodzaak tot geheimhouding van die werkzaamheden legitimeert de afschermende maatregelen bij het verhoor. Vandaar dat met de koppeling aan de ene kant een wezenlijke beperking van de reikwijdte wordt gerealiseerd. De procedure kan namelijk alleen in die gevallen worden toegepast.

Ik kom nu te spreken over het amendement van mevrouw Vos op stuk nr. 17. Met dit amendement beoogt zij een beperking van de inzet van deze regeling. Dit is niet nodig en ook niet wenselijk, omdat de voorgestelde procedure in de praktijk alleen gebruikt zal worden als het gaat om informatie over de AIVD die in het strafproces een rol speelt. De informatie die in de vorm van een ambtsbericht ten behoeve van de strafvordering wordt verstrekt, zal naar verwachting altijd betrekking hebben op terroristische misdrijven, althans verband houden met de taak van de AIVD. Anders brengt de AIVD geen ambtsbericht uit. De voorwaarde is steeds dat er een ambtsbericht is ten behoeve van de strafvordering. Niet voor niets draagt de officier van justitie aan wie de hier bedoelde ambtsberichten van de AIVD worden uitgereikt, de naam ''landelijk officier van justitie voor terrorismebestrijding''.

In het uitzonderlijke geval dat een ambtsbericht geen betrekking heeft op een terroristisch misdrijf, maar wel op een ander zeer ernstig misdrijf, zou het naar mijn mening niet zo moeten zijn dat de wet dan verbiedt dat dergelijke informatie in een bijzondere regeling nader kan worden getoetst op de betrouwbaarheid. In die andere procedure kan het ambtsbericht nog steeds gebruikt worden, maar zou de procedure om het gehalte ervan te toetsen niet van toepassing zijn omdat het geen terroristisch misdrijf betreft. Als de staatsveiligheid bij informatieverstrekking in het geding is, moet de regeling van toepassing kunnen zijn. Ik stelde tot mijn genoegen vast dat de heer Van Fessem deze analyse deelt. Ik wil het aannemen van het amendement ontraden.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Als de regeling is bedoeld om in strafzaken in het kader van terroristische misdrijven te gebruiken, is de vraag waarom dat niet expliciet in de wet wordt vermeld. Ik wil daar graag een toelichting op. U suggereert nu dat ambtsberichten alleen maar worden uitgebracht als er een verwachting is dat er een terroristisch misdrijf zal gaan plaatsvinden. Dat is niet het geval. De AIVD brengt een ambtsbericht uit als er iets ernstigs aan de hand is en hij het OM daarover wil informeren. Is het niet zinvol om het voorstel tot terroristische misdrijven te beperken omdat het daar eigenlijk alleen voor is bedoeld?

Minister **Donner**: Nee. Ik heb al gezegd dat er een zekere natuurlijke beperking inzit vanwege de taak van de AIVD. Wij hebben die regeling nu juist om de AIVD in staat te stellen om informatie waar hij in het kader van zijn werk op stuit die relevant is voor de strafvordering via ambtsberichten in het strafproces te introduceren. De AIVD wordt niet gebruikt om willekeurige inbraken op te lossen. Het gaat dus om vrij ernstige misdrijven, maar die hoeven niet per definitie de kwalificatie terroristisch misdrijf te hebben.

De AIVD kan bij de uitvoering van zijn taken bijvoorbeeld stuiten op een samenzwering om het vergaderen van de Tweede Kamer onmogelijk te maken. Dat past zonder meer binnen het kader van de bescherming van de democratische rechtsorde, dus de AIVD kan daarop inspringen. Dat misdrijf is echter niet te kwalificeren als terroristisch. De vreemde situatie zou dan ontstaan dat het ambtsbericht in die gevallen wel in de strafvordering kan worden gebruikt, maar dat de procedure om na te trekken wat de kwaliteit en het waarheidsgehalte ervan is niet kan worden gebruikt. Bovendien kan die informatie niet boven water worden gebracht omdat de staatsveiligheid zich daartegen verzet. Daarom moet in dit geval deze logica niet worden toegepast.

In de andere voorstellen met betrekking tot de strafwetgeving wordt die beperking wel aangebracht omdat het versoepeling van de strafvorderlijke criteria betreft vanwege het belang van preventie van terroristische misdrijven. In die voorstellen, die nog aan de Kamer zullen worden gezonden, zal worden voorgesteld om op het punt van de voorlopige hechtenis en het onderzoek een aantal criteria minder stringent te maken en om dat specifiek in geval van mogelijke terroristische misdrijven te doen. De motivatie daarvan is dat er in die gevallen niet kan worden gewacht tot er iets gebeurt.

Hier speelt een andere redenering een rol. De AIVD kan in het kader van zijn taakuitoefening stuiten op misdrijven. Dat zijn vaak terroristische misdrijven, maar het kunnen ook andere ernstige misdrijven zijn. In dat geval komt zo'n zaak via ambtsberichten in de strafvordering. Dat is al geregeld. Ik heb al gezegd waarom dit breder is dan de vraag om informatie over terroristische misdrijven. Wij hebben hiermee een procedure die het de rechtercommissaris mogelijk maakt om het waarheidsgehalte van de ambtsberichten beter te duiden.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Het wetsvoorstel dat hier voorligt, is uitzonderlijk. Er zijn uit brede kring kritische kanttekeningen bij gezet. Het waren niet de minsten die dat deden. De procureurs-generaal hebben gezegd dat hiermee de scheiding tussen de AIVD en opsporing min of meer wordt doorbroken. Ook vanuit het oogpunt van de rechten van de verdediging wordt hier toch een aantal zaken met voeten getreden. Ik druk mij misschien wat sterk uit, maar het wordt voor de verdediging aanzienlijk lastiger om zelf bewijsmateriaal te toetsen. Ook voor de rechtercommissaris is het moeilijker om het materiaal echt te toetsen. Het is dus een wetsvoorstel dat ver gaat waar het de vereisten van een eerlijk proces betreft. De vraag is of het niet moet worden beperkt tot die terroristische misdrijven.

Minister **Donner**: Dat zou een punt kunnen zijn, als wij ambtsberichten niet kunnen gebruiken. Wij hebben echter een regeling dat wij ambtsberichten kunnen gebruiken. De rechter heeft in het gerechtshof ook gezegd dat het als verdenking gebruikt kan worden.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Dan hoefde u dit wetsvoorstel niet in te dienen.

Minister **Donner**: Dit is nu juist om de ambtsberichten beter bruikbaar te maken. Ik geef de rechtercommissaris namelijk de mogelijkheid om er beter achter te komen

wat er wordt weergegeven. Het is bedoeld om de kwaliteit en de bruikbaarheid van ambtsberichten te versterken. Daardoor moet de achtergrond beter onderzocht kunnen worden.

Het is niet anders of het ambtsbericht speelt in het kader van een terroristisch misdrijf dan wel in het kader van het voorkomen van een ernstig ander misdrijf. Het gaat erom dat het uit een oogpunt van strafrecht van belang is om dat te kunnen vervolgen. Vanwege het belang van de staatsveiligheid is het niet mogelijk om de informatie volledig te gebruiken. Wij proberen nu daarin een tussenweg te vinden. Ik heb al aangegeven dat de maatregelen dienen als compensatie van de beperking van de mogelijkheid van de verdediging.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): D66 maakt zich ook zorgen over het uitbreiden van deze bevoegdheden buiten terrorisme. De meningen daarover hebben wij van tevoren al uitgebreid gewisseld. Het is belangrijk dat wij hierover uitgebreid spreken, omdat deze Handelingen daaraan toegevoegd worden. De rechters zullen in de toekomst aan de hand daarvan kunnen bepalen wat precies de bedoeling van deze wetgeving is.

Het volgende begrijp ik niet. Een zeer groot deel van het werk van de AIVD ligt natuurlijk op het terrein van de terrorismebestrijding. Er zijn echter nog andere taken en die zijn nu niet zo prominent. Ik denk aan de dierenbevrijdingsacties en het in de gaten houden van de Molukse actievoerders. In het jaarverslag van de AIVD staat dat men daar nog mee bezig is. Is het de bedoeling dat de informatie die daaruit komt – dit is dus ook gewoon een AIVD-taak – ook op deze manier getoetst kan worden? Dit begrijp ik althans. Zijn wij dan niet toch bezig om buiten het terroristische gebied om, de bevoegdheden uit te breiden?

Minister **Donner**: Nee, dat doen wij niet. Het gaat nu om bestaande bevoegdheden. De ambtsberichten van de AIVD worden dus bepaald door de taak van de AIVD. Wij hebben een regeling dat, als die in bepaalde zaken op potentieel strafbare feiten stuit, dit via een ambtsbericht, via de landelijke officier voor terrorismebestrijding, relevant gemaakt kan worden voor de opsporing door het openbaar ministerie. Die bevoegdheid hebben wij al; die wordt niet uitgebreid en evenmin de taak van de AIVD. Het enige wat wij nu doen, is in de gevallen dat het kan, de rechter-commissaris voorzien van een procedure waarbij meer informatie over de achtergrond van het ambtsbericht meegenomen kan worden ter bepaling van de waarde van het ambtsbericht. Daardoor wordt dat soort informatie beter bruikbaar gemaakt in het strafprocesrecht.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Stel de AIVD stuit op informatie door het afluisteren van dierenactivisten die zeggen dat zij morgen 5000 nertsen gaan bevrijden, en men wil dat gebruiken in het proces tegen die actievoerders, dan is dit wel van toepassing. Immers, de rechter-commissaris kan tegen de AIVD zeggen: wij willen weten hoe u dat weet.

Minister **Donner**: Ook dat ambtsbericht en de rechter-commissaris zullen dat dan aangeven. Het is aan de rechter-commissaris om te beslissen of hij de regeling toepast, omdat het relevant is. Het komt echter niet zo vaak voor dat de AIVD zich bezighoudt met de bevrijding van 5000 nertsen door dierenactivisten. Wel is het aan de orde, omdat er bij dierenactivisme doorgaans een relatie is met radicalisme en ernstiger verstoring van de rechtsorde. Ik noem het potentieel omverwerpen van andere regeringen. Al die gevallen vallen strikt genomen niet onder het begrip ''terrorisme''. In die gevallen is het primair de vraag of die informatie nodig en relevant is voor de opsporing en de vervolging van bepaalde personen. Het is aan de rechter-commissaris om dat te beoordelen. De ambtsberichten zijn er al. De rechter heeft al vastgesteld dat die voor verdenking bruikbaar zijn. Bij de bewijskracht moet worden uitgegaan van de betrouwbaarheid van de gegevens. Op dat punt wordt nu de mogelijkheid geschapen om dat beter te toetsen en derhalve de bruikbaarheid te verhogen, zonder dat dit gevaar oplevert voor de staatsveiligheid.

De heer **De Wit** (SP): Voor de duidelijkheid heb ik een vraag naar aanleiding van de vraag van mevrouw Van der Laan. Het voorbeeld van die nertsen vind ik het verkeerde voorbeeld. De rechter-commissaris dient toch te toetsen of deze bijzondere procedure in gang wordt gezet als sprake is van bedreiging of schending van de Staat of als het belang van de staatsveiligheid aan de orde is? Men kan toch niet zeggen dat het vrijlaten van een aantal nertsen, de aankondiging daarvan of de mededeling daarover, al het belang van de staatsveiligheid in beeld brengt?

Het College van procureurs-generaal heeft gezegd dat men het begrip ''staatsveiligheid'' beperkt moet uitleggen. Kan men wel aan de rechter-commissaris overlaten om te beoordelen wat precies het belang van de staatsveiligheid is? Een rechter, die deskundig is op dit terrein, moet dus beoordelen wat wel en niet in het belang van de staatsveiligheid is. Kan dat? Zou men niet eerder, zoals in de voorbeelden die de minister zojuist zelf heeft gegeven, moeten aanknopen bij de suggestie die het College van procureurs-generaal ook doet, namelijk dat de bedreiging van de democratische rechtsorde een veel beter begrip is dan die van de staatsveiligheid?

Minister **Donner**: Ik heb aangegeven dat het begrip ''staatsveiligheid'', zoals ik het nu gebruik, een compositie is van elementen in artikel 6 WIV en dat deze de democratische rechtsorde omvat. In die zin zou dit een verdere beperking zijn van het gebruik. Die democratische rechtsorde is op een aantal punten niet in het geding. Activiteiten die hier worden verricht voor het omverwerpen van een buitenlandse regering, vallen daar niet onder. Desondanks is het wel in het belang van de staatsveiligheid dat wij dat voorkomen.

Ook binnen de Europese Unie vindt die ontwikkeling plaats. Dit hebben wij onder andere in het programma van Den Haag aangenomen. Willen wij samenwerken bij de bestrijding van bijvoorbeeld terrorisme, dan zullen wij in Nederland ook strafrechterlijk moeten kunnen optreden tegen plannen die hier worden gemaakt om een terroristische aanslag in een andere lidstaat te plegen. Bij het gebruik van de democratische rechtsorde zoals wij die hier hebben, is dat niet mogelijk.

Donner

Men moet het van twee kanten bekijken. De ene kant is in welke gevallen de procedure kan worden gebruikt. De tweede kant is veel relevanter, namelijk wat er in het geding moet zijn om bepaalde informatie niet te geven. Die twee kanten dreigen door elkaar te lopen.

De heer Wolfsen en mevrouw Vos hebben gevraagd waarom er geen voorziening mogelijk is in de vorm van hoger beroep tegen het besluit van de rechter-commissaris om een getuige als afgeschermde getuige aan te merken. Mijn reden daarvoor is dat de rechter-commissaris alleen marginaal kan beoordelen of de status kan worden verleend, zoals zojuist de heer De Wit ook heeft gezegd. De rechter-commissaris is niet in staat volledig te overzien in hoeverre het belang van de staatsveiligheid eist dat de regeling wordt toegepast. Niet valt in te zien waarom die marginale beoordeling in hoger beroep moet worden overgedaan.

Als de rechter-commissaris afwijzend heeft beslist, terwijl er toch behoefte blijkt te bestaan aan toepassing van de regeling, kan daartoe bovendien nog op zitting worden besloten. Als hij niet afwijzend heeft beslist, is de kwaliteit van de bewijskracht van het geheel aan het oordeel van de rechter. Langs die lijnen zal dit altijd spelen bij een eventueel hoger beroep.

Uit de praktijkervaring met bedreigde getuigen volgt dat in die regeling zelden een appel wordt ingesteld. Bij de evaluatie van de Wet getuigenbescherming is daarom geadviseerd het hoger beroep af te schaffen. Ik ontraad dan ook de amendementen op de stukken nrs. 18, van de heer Wolfsen, en 14, van mevrouw Vos, beide strekkend tot invoering van rechtsmiddelen tegen de beslissing.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Bij de bedreigde getuige is het wel mogelijk om in hoger beroep te gaan. Ik kan de redenering van de minister moeilijk volgen. Hij zegt in feite dat de rechter-commissaris nauwelijks kan toetsen of een getuige als afgeschermde getuige moet worden gehoord. Eigenlijk moet worden afgegaan op de blauwe ogen van die getuige zelf of van de AIVD. Het is toch heel vreemd dat om die reden geen beroep kan worden ingesteld?

Minister **Donner**: Waar kan het appel betrekking op hebben? De rechter-commissaris besluit om de procedure toe te passen. Dan wordt de informatie als zodanig bij de stukken gevoegd. Als men wil betwisten dat dit terecht is, zal dat moeten plaatsvinden op de zitting. Het is dan aan de rechter om te beslissen in hoeverre hij de informatie die hij zo heeft verkregen bij zijn oordeel gebruikt als bewijs. In het geval van een positieve beslissing door de rechter-commissaris is er geen reden om tot appel over te gaan, want dat zal op de zitting aan de orde komen. In het geval de rechter-commissaris weigert om de procedure toe te passen, zal het Openbaar Ministerie bij de rechter in de zaak moeten aangeven hoe de zaak daar aan de orde kan komen. Er is dan ook geen reden om separaat een hoger beroep in te stellen met betrekking tot de beslissing van de rechter-commissaris.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Dat laatste ben ik met de minister eens. Als er geweigerd wordt, kan er in feite worden geappelleerd bij de zittingsrechter. Dat vind ik een valide redenering. Wordt echter beslist dat de procedure wel kan worden gevolgd, dan heeft dat grote gevolgen voor de verdediging. De afschermingsprocedure wordt dan, al dan niet anoniem, in werking gesteld. De verdediging is dan onmiddellijk meer gehandicapt. De verdediging kan niet appelleren.

Minister **Donner**: Die argumenten komen pas aan de orde voor de zittingsrechter. Die beslist vervolgens wat de waarde is van het verslag van de rechter-commissaris. Pas als dat oordeel er is, is het zinvol om in hoger beroep te gaan. Dat is dan nog steeds mogelijk, maar het hoger beroep zal dan mede betrekking hebben op de mate waarin en de wijze waarop de rechter in zijn oordeel gebruik heeft gemaakt van het verslag.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Als ik het goed heb begrepen, kan dat wel in de zitting aan de orde worden gesteld, maar kan de rechter de rechter-commissaris niet corrigeren. Een eenmaal genomen beslissing van de rechter-commissaris leidt ertoe dat de procedure gevolgd blijft worden. Die kan niet worden teruggedraaid door de zittingsrechter.

Minister **Donner**: De procedure strekt tot bescherming van de getuige. Die kan belang hebben bij het appelleren. Voor het overige is er een ambtsbericht. Het OM beslist in welke mate het er gebruik van maakt. De verdediging kan, mede op basis van het verslag van de rechter-commissaris, op dat punt in de zitting bij de rechter aan de orde stellen welke bedenkingen daartegen mogelijk zijn. Dan is het uiteindelijk niet meer een kwestie van de rechter-commissaris, maar een beslissing van de rechter in de zitting welke gevolgen hij eraan verbindt.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Maar de beslissing kan niet meer worden teruggedraaid. De minister zegt wel dat de regel geldt ter bescherming van de getuige, maar op dat moment worden de rechten van de verdediging teruggeschroefd. Dan kan niet meer door de zittingsrechter worden gecorrigeerd.

Minister **Donner**: De zittingsrechter kan het corrigeren door het verslag buiten beschouwing te laten. Als de procedure niet zou worden toegepast, zou er geen getuige zijn geweest. Althans, dan zou daar geen informatie van gekomen zijn. Ik meen dat de zaak zonder voorziening rond loopt.

De heer Van der Staaij stelde vragen over de verhouding tussen de landelijke officier terrorismebestrijding en de zaaksofficier, naar aanleiding van het verhoor van de afgeschermde getuige. Ik wil graag op dat punt verduidelijken dat de landelijke officier geen rol meer vervult in het stadium van de vervolging waarin de AIVD-informatie wordt getoetst met behulp van het verhoor van de afgeschermde getuige. Hij kan opgeroepen worden als getuige, maar in die hoedanigheid is hij dan gebonden aan dezelfde geheimhoudingsplichten als een AIVD-medewerker.

De vrees van mevrouw Vos in dit verband, namelijk dat er een onevenwichtigheid zou bestaan, is dan ook ongegrond. Zij stelde dat het in feite gaat om een ongelijke positie tussen de verdediging en het openbaar ministerie, omdat er voor het openbaar ministerie de mogelijkheid bestaat kennis te nemen van de achterliggende bronnen. De

landelijke officier zal op grond van de zojuist aangehaalde geheimhoudingsplichten juist moeten zwijgen over de AIVD-informatie, ook tegenover zijn eigen collega's. De verdediging staat derhalve op dat punt niet op achterstand. Tot zover mijn antwoord over het criterium op grond waarvan de regeling kan worden toegepast.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Over het laatste punt heb ik nog een vraag. De minister zegt nu dat de landelijke officier, die wellicht wel inzicht heeft gehad in al die achtergrondinformatie en dus veel meer weet, daar nooit over mag spreken met zijn officier die de zaak doet. De vraag is wat de landelijke officier mogelijk wel met die informatie zou kunnen doen, want de landelijke officier kan, ook zonder precies inzicht te geven in de informatie, bijvoorbeeld zijn officier waarschuwen dat hij niet door moet gaan met de zaak of zeggen dat hij juist wel door moet gaan met de zaak. De vraag is daarom of het feit dat de landelijke officier die kennis heeft, niet tot een bepaalde sturingsinformatie kan leiden richting zijn eigen mensen, waardoor die op voorsprong staan.

Minister **Donner**: Wij hebben de hele regeling nu juist getroffen om AIVD-informatie relevant te kunnen maken voor de opsporing, zodat daar niet een enorme muur tussen bestaat. Waar u over twist betreft het beginsel waar wij het hier over hebben, namelijk dat in de rechtszaal de partijen die erbij betrokken zijn – de rechter, de verdediging, het openbaar ministerie – geen wezenlijk verschil in kennis hebben. Nu, dat laatste is inderdaad het geval. Het is niet de bedoeling dat een officier van justitie – het is ook de vraag of dat past binnen zijn geheimhoudingsplicht – aanwijzingen gaat geven over hetgeen waarop gelet dient te worden. Maar ook dan is er geen sprake van een fundamentele onevenwichtigheid, want betrokkenen hebben niet méér kennis.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Het komt mij toch wat vreemd over. Het is niet voor niets dat de landelijke officier nu de mogelijkheid heeft de informatie achter het ambtsbericht in te zien. Als dat nu zo is, dan doet de landelijke officier er toch iets toe? Die zal dat toch niet alleen in zijn eigen hoofd houden zonder dat het verder enige consequentie heeft, los van dit wetsvoorstel, voor hetgeen het openbaar ministerie met het ambtsbericht doet? Het heeft een functie en dus zal het ook tot consequenties kunnen leiden.

Minister **Donner**: Het heeft een functie, namelijk om te kunnen zeggen: nu moeten wij daarop letten. Ook om te weten wat het openbaar ministerie doet en in hoeverre dat door eventuele onderzoeken van de AIVD heen loopt. Daar zit het op en daar heb ik het voor nodig. Het is in wezen niet anders dan de figuur van de regionale inlichtingenofficier bij de politie. Die mag zijn informatie niet gebruiken en niet doorgeven, maar hij kan wel op enig moment zeggen: nu even daar niet kijken of daar juist wel kijken. Als echter de landelijke officier constateert dat er iets gebeurt dat strafrechtelijk relevant is, dan geeft hij aan de AIVD door: nu een ambtsbericht sturen. Dan beslist de AIVD of zij dat kan doen, gelet op geheimhoudingsplicht en taak om een ambtsbericht te sturen. Het ambtsbericht is de formele trigger naar het openbaar ministerie. Dat is de regeling zoals wij deze in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten hebben getroffen.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik had het gevoel dat de minister klaar was met zijn behandeling van het stuk op nr. 17, de amendementen van mevrouw Vos. Ik wilde daar nu een vraag over stellen, tenzij de minister er later nog op terug wil komen.

Minister **Donner**: Ik sprak nog even verder over de verhouding betreffende de landelijke officier, naar aanleiding van de vragen van de heer De Wit en de heer Wolfsen, en het onmiddellijkheidsbeginsel.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Komt u nog terug op het amendement van mevrouw Vos of niet? Het betreft het amendement op stuk nr. 17, inzake de beperking tot terroristische misdrijven.

Minister **Donner**: Dat klopt. Daar kwam ik niet meer op terug.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik wil er graag nog een vraag over stellen. Als ik hem goed begrijp, zegt de minister dat het in 99,9% van de gevallen toch zal gaan over terroristische misdrijven. Ik vraag mij af wat dan precies het probleem is met het amendement van mevrouw Vos. Laten wij dat dan uitsluiten voor die paar gevallen waarin het niet over dergelijke misdrijven gaat. Ik begrijp niet waarom de minister zo tegen dit amendement is. Wat gebeurt er als wij het wel aannemen?

Minister **Donner**: Ik heb u een aantal zeer reële mogelijkheden aangegeven van andere zaken waarmee de AIVD zich uit hoofde van zijn functie moet bezighouden. Het kan ook gaan om een ernstig misdrijf, bijvoorbeeld moord, waarbij de landelijk officier constateert: die informatie moet doorgegeven worden, want die is relevant. Wij maken het nu mogelijk dat die informatie beter bruikbaar is. Het is aan de rechter-commissaris om op dat moment te beoordelen of de procedure van toepassing is. Als wij het nu formeel beperken tot terroristische misdrijven, dan sluit u opeens een terrein af, wat in dit verband niet logisch is. Dat is logisch in het kader van de strafvorderlijke bevoegdheden, wanneer ik een verruiming of een beperking geef van de criteria met het oog op de preventie, ook voor de terroristische misdrijven. Het gaat nu vooral om het bruikbaar maken van de AIVD-informatie onder omstandigheden die het mogelijk maken om de waarde daarvan te evalueren.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik kom er later op terug, want ik neem aan dat wij nog spreken over de manier waarop de verdachte zich daartegen moet verweren. Ik zie dan een probleem, omdat ook verdachten van niet-terroristische misdrijven met deze informatie te maken zullen hebben.

Minister **Donner**: Ik kom bij de verdere gang van zaken tijdens het afgeschermde verhoor door de rechter-commissaris. De heer De Wit vraagt hoe een dergelijk verhoor in de praktijk zal verlopen. Daarop valt in wezen geen eenvoudig antwoord te geven, omdat veel zal afhangen van de afschermingsmaatregelen die moeten worden genomen. De heer Wolfsen heeft de diverse denkbare varianten doorlopen in zijn betoog. Het verhoor kan plaatsvinden met of zonder advocaat en met of zonder officier van justitie. De aanwezigheid

van de verdachte kan worden toegestaan, maar dan bijvoorbeeld met kamerschermen of vermommingen. Verhoort de rechter-commissaris de getuige buiten aanwezigheid van de verdediging en het Openbaar Ministerie, dan wordt voorzien in de mogelijkheid tot het stellen van vragen via telecommunicatie of door het voorleggen van schriftelijke vragen. Kortom, er zijn tal van modaliteiten denkbaar.

In de praktijk zal het verhoor vermoedelijk in een aantal fasen plaatsvinden. De rechter-commissaris verhoort de afgeschermde getuige in eerste instantie en maakt daarvan een proces-verbaal op. Dat proces-verbaal wordt voorgelegd aan de afgeschermde getuige om het te toetsen op mogelijke inbreuken op de staatsveiligheid. Als hij zijn instemming heeft gegeven, gaat het proces-verbaal van het verhoor vervolgens naar de verdediging en de officier van justitie. Zij kunnen vragen stellen, die kunnen worden beantwoord via dezelfde procedure. Op die manier wordt het totale proces-verbaal van het verhoor gevoegd bij de stukken. Dat stel ik mij daarvan voor.

Zowel mevrouw Vos als de heer De Wit is bezorgd dat deze vorm in strijd is met het onmiddellijkheidsbeginsel, omdat bepaalde informatie in hun ogen niet meer toetsbaar is bij de zittingsrechter. De zittingsrechter zou daarom telkens volledig moeten afgaan op datgene wat de rechter-commissaris in zijn proces-verbaal heeft opgeschreven. Ik stel voorop dat de zittingsrechter nooit gehouden is de uitkomsten van het verhoor van de afgeschermde getuige als bewijs te gebruiken. Verder geldt dat de afgeschermde getuige, indien de rechter dat noodzakelijk acht, in bepaalde gevallen ook nog op de zitting kan worden gehoord, behalve als de betrokkene zelf gevaar loopt. Het enige punt waarop men dan zal stuiten, is de geheimhoudingsplicht. Voor de keuze om het verhoor in handen te stellen van de rechter-commissaris zijn goede argumenten aan te voeren. Daarmee wordt gegarandeerd dat zo min mogelijk personen kennisnemen van geheime informatie. Verder wordt de situatie voorkomen waarin de zittingsrechter over meer informatie komt te beschikken dan de overige procesdeelnemers. Ook dat zou problematisch zijn vanuit het uitgangspunt van interne openbaarheid.

De heer **De Wit** (SP): Ik probeer mij voor te stellen hoe zo'n verhoor verloopt. In de wet staat dat, als je niet vooraf vragen hebt gesteld, dat gebeurt na het verhoor. De antwoorden moeten voor de verdediging echter te vinden zijn in het proces-verbaal dat uiteindelijk na accordering door de AIVD-getuige in het dossier terechtkomt. Krijgt de verdediging antwoord op de gestelde vragen of moet je je voorstellen dat je, als dat proces-verbaal niet toereikend is voor de verdediging, opnieuw gebruikmakend van de wet nog een aantal vragen stelt? Of bepaalt de rechter-commissaris ook dat weer, zodat de verdediging steeds afhankelijk is van de rol van de getuige en van het antwoord op de vraag of de verklaring in het proces-verbaal terechtkomt dat uiteindelijk met toestemming van de AIVD-getuige bij de dossiers komt te liggen?

Minister **Donner**: Ik schets u hoe het zou kunnen gaan voor het proces-verbaal van het hele verhoor. Er zijn mogelijkheden om na een eerste verhoor vragen te stellen en het geheel in het proces-verbaal op te nemen. Als de vragen er niet in voorkomen, kunnen ze altijd nog ter zitting worden gesteld naar aanleiding van het proces-verbaal. De logica houdt in dat er in dat geval op vragen geen antwoord komt. Het antwoord kan dan namelijk in het belang van de staatsveiligheid niet gegeven worden.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Stel dat Mohammed ten laste is gelegd dat hij een bomaanslag wil plegen. Hij vraagt dan: waar baseert u dat op? In het ambtsbericht staat: dat hebben wij gehoord van informanten. De rechter-commissaris gaat dat uitzoeken. Hij krijgt te horen dat het van die en die informant komt, maar dat daar verder in het belang van de staatsveiligheid niet op kan worden ingegaan. Het komt ter zitting en de zittingsrechter wil weten of de informatie klopt. De rechter-commissaris zegt: ik heb het gecheckt voorzover ik het kon checken. Daarmee is een situatie denkbaar waarin Mohammed zegt dat het niet waar is en waarin de zittingsrechter van de rechter-commissaris, die hij vertrouwt omdat het een collega is, hoort dat het wel waar is. Hoe kan Mohammed zich daartegen verdedigen?

Minister **Donner**: Dit geldt bij iedere verklaring. De ene keer zal de rechter de verklaring van de verdachte geloven, de andere keer zal hij meer afgaan op een ambtsbericht. Dat is waar een rechter voor is. Hij moet waarderen wat de bewijskracht van de verschillende middelen is. Dat is dus niet bijzonder. Nogmaals, hij heeft een ambtsbericht met een proces-verbaal, dat aangeeft wat er verder van het ambtsbericht bekend is. Vervolgens zal het proces zich verder in de openbaarheid tussen de officier van justitie en de advocaat afspelen. De rechter zal moeten beoordelen wat de bewijskracht is die hij aan de verschillende middelen toekent.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Er liggen een ambtsbericht en een proces-verbaal. Dat is vrij zwaar als je daar als verdachte tegenover staat.

Minister **Donner**: Nee, dat is uw fout. U denkt dat dat het absolute bewijs geeft. De rechter is op geen enkele wijze gehouden aan de kracht van het ambtsbericht.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Maar de rechter gaat er ook vanuit dat de AIVD een professionele organisatie is en dat de rechter-commissaris zijn werk goed heeft gedaan. Hij gaat toch niet helemaal vanaf het begin bekijken of hij het serieus moet nemen? Natuurlijk neemt een rechter dat serieus. Hoe moet de verdachte zich daar nu tegen verweren?

Minister **Donner**: Daar kan hij zich niet tegen verweren. Op dat punt is het terecht dat de rechter zijn conclusie trekt. Mevrouw Van der Laan denkt dat de rechter van een vooroordeel uitgaat, dat hij vooringenomen is enkel en alleen omdat het de AIVD is. Daar verandert deze procedure niets aan. Er ligt nu gewoon een ambtsbericht voor. Het wetsvoorstel biedt de mogelijkheid om de kwaliteit, het gewicht van het ambtsbericht beter te beoordelen. Ik neem niet aan dat rechters vooringenomen zijn. In iedere rechtszaak is er tegenspraak.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Ik vraag mij af of het niet heel moeilijk wordt voor de rechter. De rechter-commissaris toetst het ambtsbericht waarschijnlijk door het horen van getuigen die in de meeste gevallen niet de directe bron zijn. Vervolgens

Mevrouw Vos (GroenLinks)

© M. Sablerolle – Gouda

gaat het proces-verbaal naar de rechter, maar deze kan alleen maar afgaan op hetgeen de rechter-commissaris schrijft. Maakt dat het niet ongelooflijk lastig voor een rechter? Hij heeft de keuze om al dan niet af te gaan op de rechter-commissaris. Is er wel voldoende compensatie voor de beperking van de rechten van de verdediging?

Minister **Donner**: De compenserende maatregelen heb ik eerder opgesomd. Nu hebt u het over een probleem dat een rechter altijd heeft als hij geconfronteerd wordt met conflicterende verklaringen. Hij moet wegen wie van de twee hij gelooft en welke aanvullende argumenten daarbij eventueel een rol spelen. U gaat ervan uit dat een ambtsbericht van de AIVD absolute waarde heeft, maar dat wordt niet in dit wetsvoorstel bepaald. Het maakt het alleen de rechter beter mogelijk om te onderzoeken wat het gewicht van het bewijs is. Het wetsvoorstel werkt ten gunste van de rechtspleging. Onder de huidige omstandigheden heeft de rechter vaak te maken met een ambtsbericht zonder verdere informatie. Dan is het gevaar groot dat hij denkt: de AIVD is een betrouwbare organisatie en daarom moet ik het maar volgen. Dat probleem proberen wij met dit wetsvoorstel op te lossen.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Uw doel is dat het ambtsbericht een zwaardere rol kan spelen in de rechtspleging. De vraag is of dat wel op terechte gronden gebeurt. Krijgt de rechter materiaal in handen waarmee hij de bewijslast ten volle kan toetsen? De verdediging heeft geen enkele mogelijkheid om het bewijsmateriaal te toetsen en wordt dus in een sterke achterstandspositie geplaatst.

Minister **Donner**: De verdediging komt niet op grotere achterstand dan nu al het geval is bij een ambtsbericht. Er is bijvoorbeeld een getuige die beweert iemand niet te kennen, maar uit een ambtsbericht blijkt dat betrokkenen elkaar dan en dan ontmoet hebben. De rechter moet in zulke gevallen altijd bepalen welk gewicht hij aan beide verklaringen toekent. In deze procedure kan de achtergrond van het ambtbericht duidelijk gemaakt worden. Mogelijk zal daardoor ter zitting het gewicht van dit bericht toenemen. De verdediging wordt niet op achterstand geplaatst, maar de rechtspleging wordt gediend doordat de overtuigende kracht van gerechtvaardigde bewijsmiddelen wordt versterkt. De rechtvaardiging ligt in de procedure die wij hier vastleggen. De compenserende maatregelen voor de verdediging liggen in de elementen die ik heb genoemd, zoals de identiteit van getuigen etc.

Mevrouw **Griffith** (VVD): De verdediging heeft altijd de mogelijkheid om nadere vragen te stellen naar aanleiding van het ambtsbericht. Mevrouw Vos stelt ten onrechte dat de verdediging op achterstand wordt geplaatst.

Minister **Donner**: De verdediging mag altijd vragen stellen. Als die niet beantwoord kunnen worden door het OM zal de rechter dat meewegen. Ook op dat punt is het niet anders dan nu, tenzij men ervan uit wil gaan dat de verdediging in alle gevallen op achterstand wordt geplaatst. Deze procedure maakt het mogelijk dat wij degenen die van misdrijven worden verdacht kunnen veroordelen. Wij moeten de staat, juist vanwege de staatsveiligheid, niet onnodig de handen op de rug binden: men meet het wel, maar mag het niet zeggen. Die mogelijkheid wordt nu beter gecreëerd, zonder dat de kwaliteit van de rechtspleging wordt aangetast. Uit het oogpunt van de verdediging verdient deze regeling dan ook de voorkeur.

De heer De Wit heeft het amendement op stuk nr. 12 ingediend over de inrichting van het verhoor bij de rechter-commissaris. Hij wil de rechter-commissaris verplichten om zich in het onderzoek bij te laten staan door onafhankelijke deskundigen. Daarmee gaat ook dat amendement uit van de gedachte dat de rechter-commissaris de betrouwbaarheid van de verstrekte informatie onderzoekt. Die kan echter de staatsveiligheid of de betrouwbaarheid niet ten volle in beeld brengen. Daar is de procedure ook niet voor. Als een rechter-commissaris meent dat deskundigheid bijdraagt aan de beoordeling, kan die er eventueel een deskundige bijhalen. Dat kan de rechter tijdens de zitting ook. De verplichting betekent alleen maar dat het ook gebeurt in al die gevallen waar het niet nodig is of in de gevallen waarin de AIVD geen gebruik maakt van de mogelijkheid tot horen vanuit het idee: hoe meer mensen ervan weten des te gevaarlijker is het. Om die reden ontraad ik aanvaarding van het amendement. De rechter kan deskundigheid ter zitting vragen als dat nodig is voor de beoordeling van het proces-verbaal.

Donner

Door verschillende woordvoerders is inzake het onderzoek van het ambtsbericht gevraagd hoe de rechter-commissaris het onderzoek naar de betrouwbaarheid daarvan zal uitvoeren. Ook dat hangt sterk af van de inhoud van het ambtsbericht. Zonder uitputtend te zijn, schets ik twee denkbare voorbeelden. Ik ga eerst in op de vraag van de heer Wolfsen over de toetsing van het ambtsbericht door de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de landelijke officier van justitie voor terrorismebestrijding. Hij verzocht mij om te bewerkstelligen dat deze instanties altijd het ambtsbericht toetsen dat voor bewijs wordt gegeven. Dat moet ook in het ambtsbericht aangegeven worden. Hierbij moeten de verschillende functies onderscheiden worden. De commissie van toezicht is belast met de rechtmatige uitvoering van de WIV. Dat gebeurt door steekproefsgewijs of systematisch op bepaalde onderwerpen de procesgang te onderzoeken. Dat is niet gericht op de kwaliteit van een specifiek ambtsbericht. De vraag is naar rechtmatigheid van uitvoering van de WIV in het functioneren van de AIVD. Het betreft hierbij een toetsing achteraf. Op basis van documenten wordt bezien of aan de wettelijke eisen is voldaan. Dat is een totaal ander moment dan wanneer de ambtsberichten worden opgesteld. De landelijke officier voor terrorismebestrijding beoordeelt of concrete informatie van de AIVD bruikbaar is voor het strafrechtelijk onderzoek. Geen van beide is erop toegesneden om de geschiktheid van de AIVD-informatie als bewijs te toetsen. Dat is aan de rechter. Als dat wel gebeurt, komen wij terecht in de situatie die mevrouw Vos beschrijft. Het OM krijgt dan op een indirecte wijze meer informatie over de achtergrond. Er wordt dan immers ook getoetst op de betrouwbaarheid. Het stempel van de landelijke officier levert dan een kwaliteitsmerk op. Dan wordt de andere informatie erbij betrokken. Ik doe dan geen recht aan het beginsel van interne openbaarheid.

De heer **Wolfsen** (PvdA): De commissie van toezicht beoordeelt achteraf de rechtmatigheid. Maar het werk van die commissie heeft nut of geen nut, het is van tweeën een. En als dat werk nut heeft, wat zou er dan op tegen zijn om, wanneer zo'n ambtsbericht wordt gebruikt in een strafzaak, de commissie te laten beoordelen of de oorsprong rechtmatig is; let wel, rechtmatig naar het oordeel van de commissie dus, niet naar het oordeel van de rechter. Verder mag de officier van justitie niets meedelen aan zijn collega's over wat hij daar ziet; dat valt onder de geheimhoudingsplicht. Er wordt echter wel gecontroleerd of de inhoud van het ambtsbericht spoort met de feiten en de omstandigheden. Er is dus sprake van een duidelijke check; een feitelijk, geen rechtelijk oordeel. Wat zou erop tegen zijn om dit, in de zeldzame gevallen waarin het wordt gebruikt als bewijs, te bekijken? Dit laat in het midden wat de rechter er uiteindelijk mee doet, of hij er werkelijk vragen over stelt.

Minister **Donner**: In dat geval zou ik de commissie in een totaal andere capaciteit gebruiken: ze zal aan de hand van het ambtsbericht de inhoud toetsen. Maar dan moet de rechter-commissaris er helemaal uit worden geschreven: er is dan een speciale commissie van drie mensen, onder wie een rechter, die al heeft getoetst of het ambtsbericht spoort met de werkelijkheid. Dat is een totaal andere procedure. In zo'n situatie kan een rechter nauwelijks meer om de bewijskracht van het geheel heen; een situatie die mevrouw Van der Laan al schetste. Het proces bevat in dat geval een ambtsbericht dat een geweldige bewijskracht heeft, alleen al vanwege de commissie die het helemaal heeft onderzocht. De verdediging kan dan geen enkele vraag meer stellen.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Nee, geen misverstand daarover: ik wil de procedure geheel intact laten, maar ik ga ervan uit dat de commissie van toezicht de rechtmatigheid toetst.

Minister **Donner**: Die toetst de rechtmatigheid van het functioneren van de AIVD. Om die reden is het best mogelijk dat zo'n commissie meer in den brede kijkt naar hoe het met de ambtsberichten is gegaan. Dat is echter iets anders dan wanneer er pas een ambtsbericht komt na een stempel van een commissie. En dat is wat u juist vraagt.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Nee, dat vraag ik juist níet. Mijn voorstel is dat iedereen gewoon zijn werk blijft doen zoals hij dat nu doet. De commissie van toezicht moet met betrekking tot de rechtmatigheid zijn toetsende werk blijven doen; al dan niet steekproefsgewijs, ik vind het allemaal prima. Maar in het bijzondere geval dat zo'n ambtsbericht later wordt gebruikt als bewijs, zie ik niet wat erop tegen is als de commissie naar de rechtmatigheid van de oorsprong kijkt. Wat mij betreft geeft dat geen extra bewijskracht, maar zoiets kan later wel veel vragen voorkomen.

Minister **Donner**: Wat bedoelt u nu precies? Bedoelt u dat in ieder geval waarin een ambtsbericht volgens deze procedure wordt gebruikt, de commissie op voorhand checkt of dit terecht is? Dan zou dit document een absolute bewijskracht krijgen, omdat een onafhankelijke commissie, ingesteld door het parlement, dan heeft geconstateerd dat de inhoud overeenkomt met de onderliggende feiten.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Ik zou niet weten waarom dat zo zou zijn. De bewijskracht blijft exact dezelfde, het heeft alleen meer schijn van een rechtmatige oorsprong; het is namelijk gecontroleerd, beoordeeld door de commissie van toezicht en in dat geval dus zonder meer betrouwbaar. Het geeft zo'n document geen extra bewijskracht, maar je kunt er wel het vermoeden aan ontlenen dat de oorsprong rechtmatig is. Zoiets komt de kwaliteit van zo'n bericht alleen maar ten goede.

Minister **Donner**: Nu heeft u het over de rechtmatigheid van de oorsprong, dus de vraag of de AIVD op dat moment rechtmatig is opgetreden.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Ja, dat is toch het werk dat die commissie behoort te doen?

Minister **Donner**: Ja, maar meer in den brede, niet in individuele gevallen; net zoals de Algemene Rekenkamer niet iedere rekening naloopt, maar toetst of een ambtelijke dienst conform de Comptabiliteitswet werkt.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Dat doet ze toch altijd aan de hand van iets concreets? Ze gaat toch niet een

beetje in het rond kijken of het er in het algemeen wel goed uitziet? Ze neemt iets concreets en doet haar onderzoek aan de hand daarvan.

Minister **Donner**: Daarom is het best mogelijk dat de wijze waarop de AIVD met deze procedures omgaat, op een goed moment voor die commissie relevant is. De commissie kan bekijken hoe het is verlopen en op basis daarvan de rechtmatigheid van het geheel beoordelen. Als voorafgaand aan het gebruik van elk ambtsbericht de commissie moet hebben gekeken naar de rechtmatigheid, dan krijgt het document daarmee extra bewijskracht. Bij harde bewijzen, zoals een tap, gaat het om de vraag of een last is afgegeven. De rechter-commissaris toetst aan de hand van die vraag de rechtmatigheid. Bij een bron is evenwel reeds beschikking over informatie en hoeft niet meer te worden getoetst of die bron al dan niet rechtmatig was. Dat punt wordt niet in de wet geregeld. De AIVD zet personen in voor informatieverzameling. Als de Kamer de procedure voor alle gevallen versterkt, versterkt zij op onzichtbare wijze de bewijslast van die stukken aanzienlijk.

De heer **De Wit** (SP): Ik kom nog even terug op het aspect van de betrouwbaarheid van het ambtsbericht.

Minister **Donner**: Aan de hand van twee voorbeelden werk ik uit waaraan in dat verband gedacht moet worden.

Enerzijds is het denkbaar dat een ambtsbericht een tapverslag is. In dat geval is toetsing op rechtmatigheid aan de orde. Het onderzoek door de rechter-commissaris zal in die gevallen inhouden dat de verdediging, eventueel de officier van justitie, een medewerker van de AIVD kan horen over de gronden en de wijze waarop is afgeluisterd. De inhoud betreft het gesprek dat heeft plaatsgevonden. De informatie die in het belang van de staatsveiligheid niet mag worden geopenbaard, zoals de inhoud van de taplast, zal in de regel via de procedure van artikel 187d worden afgeschermd. Daarbij gaat het om de gegevens die niet gebruikt kunnen worden. Anderzijds kan een ambtsbericht aan de orde zijn met informatie die niet verkregen is door technische hulpmiddelen. Die informatie kan van belang zijn voor de bewijsvoering. Ik verwees al naar het relaas over een bepaalde persoon die op een bepaald tijdstip met een andere persoon is gesignaleerd op een adres waarvan bekend is dat er wel eens wapenhandel plaatsvindt. Een dergelijk ambtsbericht kan relevant zijn in het onderzoek naar een terroristische organisatie. Als een van die personen, genoemd in het ambtsbericht, als verdachte in het opsporingsonderzoek ontkent dat hij op het beschreven tijdstip op die plaats is geweest of de andere persoon kent, dan kan het ambtsbericht zeer relevant zijn voor de bewijsvoering. Onderzoek naar de betrouwbaarheid van het ambtsbericht zal in dat geval kunnen plaatsvinden door verhoor van de medewerker van de AIVD.

Mevrouw Van der Laan vroeg zich in dat verband af of bij een dergelijk verhoor in de praktijk niet altijd het hoofd van de dienst als getuige zal optreden. Bij deze procedure is dat echter niet de bedoeling. Hoewel dat nu vaak gebeurt vanwege het probleem van de afscherming, kan de rechter-commissaris in het vervolg de betrokkene directer horen. Dat is precies de bedoeling van het wetsvoorstel. Bij het gegeven voorbeeld van een ambtsbericht dat informatie bevat over een mogelijk lid van een terroristische organisatie zal de rechter-commissaris ambtshalve, of op verzoek van de verdediging, kunnen onderzoeken op welke wijze de AIVD de informatie heeft verkregen. Als het om observatie gaat, dan is het relevant of degene die de waarneming heeft gedaan betrouwbaar is. Het kan zijn dat de informatie waaruit blijkt dat de observatie door een betrouwbaar persoon is gedaan, geheim moet blijven. In het proces-verbaal van verhoor zal de rechter-commissaris kunnen aangeven, dat de afgelegde verklaring op hem een betrouwbare indruk heeft gemaakt. Voorts kan de rechter-commissaris aangeven dat die positieve indruk mede is gebaseerd op gegevens die in het belang van de staatsveiligheid niet in het proces-verbaal zijn vermeld. Dat is de toets van betrouwbaarheid.

Ik kom nu op de methoden waarmee informatie die is opgenomen in een ambtsbericht, wordt verkregen. Dit betreft het punt van de heer Rouvoet dat de criminele burgerinfiltrant op deze wijze weer in het strafproces terecht komt. Het is niet de bedoeling van dit wetsontwerp om dat te bevorderen. Tegelijkertijd moet ik vaststellen dat het gebruik van burgerinfiltranten die zich eerder aan strafbare feiten hebben schuldig gemaakt, in het kader van de taakuitoefening van de AIVD is toegestaan en te rechtvaardigen is. Een dergelijk ambtsbericht zou nu al bij de stukken kunnen zitten en zou op dat moment juist niet kunnen worden nagetrokken. Deze procedure biedt de mogelijkheid om daar eventueel achter te kunnen komen. Terzake daarvan kan in het proces-verbaal eventueel worden vastgesteld wat de bruikbaarheid van het ambtsbericht is. Kortom: wij regelen hier niet dat het kan, want het kan al. Wij regelen hier alleen dat het kan worden onderzocht en kan worden meegenomen in de waardering.

Mevrouw **Kraneveldt** (LPF): Ik vervang in dit debat mijn collega Eerdmans, die een andere belangrijke verplichting had. De minister zei dat bepaalde informatie zodanig onder de geheimhouding kan vallen dat deze niet in het proces-verbaal vermeld kan worden. Een rechter-commissaris kan dan zeggen: het maakt op mij een betrouwbare indruk, maar ik kan er helaas verder niets over melden. Mijn collega Eerdmans heeft in zijn eerste termijn gevraagd hoe ver de rechter-commissaris in dit onderzoek mag gaan. Mag hij die primaire bronnen ook zelf onderzoeken? Heeft hij toegang tot alle primaire bronnen om die getuigen te checken? Mag hij zelf de infiltranten of informanten ondervragen? Kortom: zijn er restricties verbonden aan wat de rechter-commissaris mag checken en hoe diep hij mag gaan?

Minister **Donner**: De rechter-commissaris heeft te maken met een ambtsbericht en toetst de waarde daarvan. Dat komt ook in het proces-verbaal te staan. Dit betekent dat getuigen kunnen worden gehoord en eventueel kan er bepaalde informatie worden overgelegd. De rechter-commissaris bepaalt op welke wijze hij hiervan verslag doet in het proces-verbaal. De AIVD of de betrokken persoon die is gehoord, kan vervolgens bepalen dat het stuk niet bij de stukken wordt gevoegd. Dat is precies het punt.

Donner

De heer **De Wit** (SP): In reactie op mijn amendement zei de minister dat de rechter-commissaris die betrouwbaarheid niet toetst. Ik begrijp nu dat de minister toch vindt dat in ieder geval het ambtsbericht moet worden getoetst, onder meer op de betrouwbaarheid. De onderliggende gedachte van mijn amendement is of je van de rechter-commissaris kunt verwachten dat hij thuis is in de materie van de ambtsberichten. Is hij zodanig deskundig dat hij kan beoordelen dat wat daarin staat, betrouwbare informatie is? Daarom heb ik voorgesteld om hem daarbij terzijde te laten staan, ook al is het met simpele advisering, door mensen die kunnen zeggen wat er precies in zo'n ambtsbericht staat. Deze mensen kunnen dan bijvoorbeeld toelichten: als er ''voetbalwedstrijd'' staat, dan betekent dat in dit verband ''aanslag''.

Minister **Donner**: Ik ben gaarne bereid om bij de Raad voor de rechtspraak te bevorderen dat niet iedere rechter-commissaris voor deze functie kan worden ingeschakeld. Er moet dus specialisatie plaatsvinden. Dit betekent niet dat er maar één rechter-commissaris gespecialiseerd is, maar het gaat om een beperkt aantal. Dit betekent ook dat er deskundigheid kan ontstaan als het om dit soort zaken gaat. De rechter-commissaris kan zelf besluiten dat hij ergens extra deskundigheid voor nodig heeft. Als ik eerder heb gezegd dat hij de betrouwbaarheid niet toetst, dan was dat vanwege de menselijke beperking. Hij kan niet eindeloos de hele AIVD doorgraven ten aanzien van de vraag wat zich allemaal heeft afgespeeld, omdat de AIVD op een goed moment zal zeggen: dat is niet in ons belang en dan houdt het op. Op die manier is er evenwicht in de procedure. De rechter-commissaris kan langs een aantal kanten de betrouwbaarheid toetsen, onder andere door de persoon te horen. Hij kan bepalen wat hij opneemt in het proces-verbaal. De AIVD kan aan de andere kant zeggen dat het feest niet doorgaat.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Dit is een van de punten waarop de procureurs-generaal nogal wat kritiek hadden. Zij zeiden dat het wetsvoorstel de rechter-commissaris in een onmogelijke positie brengt. Hoe kan hij de betrouwbaarheid toetsen? Ik wil toch graag een reactie op dit punt uit de brief van het College van Procureurs-Generaal.

Minister **Donner**: Dat heb ik al geschetst. De rechter-commissaris gaat een aantal punten na waarvan hij denkt dat die voor betrouwbaarheid nodig zijn. Hij zal in zijn proces-verbaal op een goed moment verslag doen van wat hij heeft bereikt en wat zijn oordeel is over het geheel. Het kan zijn dat hij daarbij aangeeft dat het kan berusten op informatie die hij in verband met de staatsveiligheid niet kan geven.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): De rechter-commissaris kan besluiten dat hij getuigen wil horen. Dat zullen dan vrijwel altijd medewerkers van de AIVD zijn en niet de bronnen, de personen die bijvoorbeeld direct het gesprek hebben gehoord of de persoon in kwestie hebben gezien. Het zal altijd informatie zijn die indirect bij de rechter-commissaris komt. Hij zal niet de gelegenheid hebben om echt te toetsen of het een betrouwbare bron en betrouwbare informatie betreft. Dat is een groot probleem.

Minister **Donner**: Dan begrijpt u mij verkeerd. Het gaat om AIVD-medewerkers, want anders is er sprake van getuigen die kunnen worden opgeroepen. Die AIVD-medewerkers zijn echter ook in bepaalde gevallen potentieel degenen die naast de eventuele dader zitten in het kader van infiltratie. Deze procedure biedt de mogelijkheid om die personen rechtstreeks te horen. Er moet op een gegeven moment een keuze worden gemaakt wie men op een bepaald punt wil laten horen. De betrokkenen lopen soms potentieel levensgevaar als zij maar in de buurt van een rechtbank worden gezien. Ook kan in die omstandigheden worden besloten om niet rechtstreeks de bron te horen, maar een afgeleide. De rechter-commissaris zal dan in zijn proces-verbaal aangeven dat hij de informatie niet rechtstreeks van de bron heeft, maar het via een afgeleide mededeling heeft vernomen. Onder de huidige omstandigheden getuigt doorgaans het hoofd van dienst over wat zijn medewerkers hebben gedaan. Met deze procedure wordt de rechter-commissaris de mogelijkheid geboden om dieper door te dringen en daardoor het ambtsbericht beter te beoordelen.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Het probleem is vaak dat het niet de AIVD-ambtenaar zelf is die de informatie heeft, maar zijn informanten. De rechter-commissaris kan hem vragen hoe hij weet dat de verdachte contact heeft gehad met iemand. Hij zal dan zeggen dat hij het van Achmed heeft gehoord, iemand met wie al vijf jaar wordt gewerkt en die af en toe wat nuttige informatie doorgeeft. Zal de rechter-commissaris dan zeggen dat hij Achmed ook wil horen omdat hij wil weten of Achmed goede ogen heeft en of hij goed heeft gezien dat het die verdachte was?

Minister **Donner**: Dat zal niet gebeuren. Deze regeling is bedoeld voor AIVD-informatie. Het is geen rechtszaak. Als er een reden voor is, moet Achmed worden opgeroepen als getuige. Dat zal niet gebeuren.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): De verdachte zal er nooit achterkomen dat Achmed aan die AIVD-ambtenaar heeft verteld over zijn contacten. Daar verzet het belang van de staatsveiligheid zich tegen. Hoe moet de verdachte zich dan tegen die aantijgingen van Achmed verweren?

Minister **Donner**: In het ambtsbericht staat dat er bepaalde informatie is. De rechter-commissaris heeft via deze methode de mogelijkheid om te constateren dat de informatie niet door een rechtstreekse waarneming is verkregen, maar dat het informatie van anderen is of eventueel informatie uit de derde hand. Dat is een element dat in het proces-verbaal zal worden opgenomen door een beschrijving als dat mogelijk is of door het oordeel van de rechter-commissaris.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Hoe ziet het proces verbaal er dan uit? Ik begrijp dat er iets in zal staan in de trant van: de afgeschermde getuige heeft laten weten dat zijn informant via zijn bronnen heeft gehoord dat het contact er is geweest en in de ogen van de rechter-commissaris lijkt dat betrouwbaar.

Minister **Donner**: Ik denk dat in het proces-verbaal niet zo gedetailleerd zal worden weergegeven hoe de informatie is verkregen. Als de AIVD

verstandig is, zal hij dat soort processen-verbaal doorgaans niet door laten gaan. In het proces-verbaal zal worden aangegeven dat de rechter-commissaris de indruk heeft dat de elementen die bruikbaar zijn betrouwbaar zijn.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Het komt mij voor dat die Achmed, als die een crimineel verleden heeft, geen medewerker van de AIVD is. De minister zegt steeds dat de regeling in beginsel van toepassing is op AIVD-medewerkers. Ik mag hopen dat dit niet zo is en dat diezelfde Achmed gehoord kan worden als een afgeschermde getuige. Hoe kan de rechter-commissaris niet alleen de betrouwbaarheid van de getuige die hij hoort checken, maar eventueel ook degene van wie de getuige het heeft gehoord?

Minister **Donner**: Informanten hebben een totaal andere positie. Het gaat hierbij om de informatie van een ambtsbericht dat de AIVD geeft. In een situatie dat de informatie van Achmed komt, zal het ambtsbericht inhouden wat men uit bronnen gehoord heeft. Op dat moment zal de rechter-commissaris dat nagaan. Als de informant daartoe bereid is, kan de procedure ook daarop toegepast worden. Dat geldt alleen als het verenigbaar is met de staatsveiligheid.

Mevrouw **Griffith** (VVD): Wij hebben in de Kamer afspraken gemaakt over het gebruik van de criminele burgerinfiltrant, zeker als het gaat om terrorisme. U hebt een koppeling gemaakt tussen de werkzaamheden van de AIVD en de wet inzake afgeschermde getuigen. Dat gaat wel veel verder dan alleen maar terrorisme. Hoe moeten wij aankijken tegen het feit dat de AIVD wél een criminele infiltrant heeft geraad-pleegd en die informatie in een gewone strafzaak komt, die misschien niet direct te maken heeft met alleen maar terrorisme? Ik denk aan een van de andere doelstellingen of taakuitoefeningen van de AIVD.

Minister **Donner**: Het standpunt van de Kamer is steeds geweest dat het dan gaat om de criminele burger-infiltrant in het strafrechtelijk opsporingsonderzoek. Dat wordt in strafrechtelijk kader gebruikt. Ik acht dat acceptabel, als het gaat om terroristische misdrijven in afwijking van het beleid dat door de Kamer is bepaald. Dat criminele informanten in de sfeer van de AIVD kunnen worden gebruikt, is vanaf het begin aanvaard voor het hele terrein van de AIVD. Daarom is ook vanaf het begin aanvaard dat informatie die via een ambtsbericht van de AIVD in het strafproces terecht komt, gebruikt kan worden. Die informatie kan dus nu al gebruikt worden. In het ambtsbericht hoeft zelfs niet duidelijk te worden dat het gaat om informatie van een criminele informant. Wij hebben het in deze Kamer dan ook nooit gehad over de situatie die u schetst: het uitsluiten van criminele burgerinfiltranten.

Deze procedure maakt het mogelijk dat het gaat om een criminele infiltrant. Via deze procedure kan door de rechter-commissaris dat mede onderzocht worden als dat relevant geacht wordt voor de betrouwbaarheid. In die zin is dat winst ten opzichte van de bestaande situatie.

Mevrouw **Griffith** (VVD): Hoe wij het ook wenden of keren, maar via een omweg zal het wel mogelijk zijn dat informatie, afkomstig van een criminele burgerinfiltrant, belandt in een strafzaak, ook al gaat het niet om terrorisme. Dit staat los van het feit dat het al mogelijk is dat de AIVD daar gebruik van maakt. Het kan dus via een omweg belanden in een strafzaak.

Minister **Donner**: Het is nu al, los van deze regeling, mogelijk dat informatie van een criminele infiltrant als AIVD-informatie in een strafproces figureert. Deze regeling verandert daar niets aan. In deze Kamer is nooit geconcludeerd dat dit niet mogelijk moet zijn.

De heer **Van Fessem** (CDA): De minister zei dat de al meermalen genoemde Achmed naar de rechter-commissaris gehaald kan worden. Ik neem aan dat hij ook als bedreigde getuige gehoord kan worden. Ik neem dus aan dat dit doorgaan.

Minister **Donner**: Al die aspecten lopen door. Ik herhaal dat dan de staatsveiligheid niet primair in het geding is. Daar heb ik deze procedure voor. Het gaat dan om het leven van de informant dat in het geding kan zijn. Daar kan ik de andere procedure voor gebruiken.

Hiermee hangt de vraag samen van de heer Wolfsen, waarbij mevrouw Vos, mevrouw Van der Laan en de heer Rouvoet zich hebben aangesloten. Dit is de vraag naar de mogelijkheid dat informatie in ambtsberichten of buitenlandse schriftelijke stukken is verkregen met behulp van marteling. De reactie daarop is hetzelfde als bij de criminele informant, namelijk dat dit in theorie nu al mogelijk is. Dit is het geval als het de AIVD niet bekend is op welke wijze de informatie is verkregen. Dat is altijd het probleem. Daartegen is geen kruid gewassen. Op dat moment zal de informatie doorgaans voor het bewijs van een strafbaar feit niet van wezenlijk belang kunnen zijn, omdat de rechter de betrouwbaarheid van het betreffende ambtsbericht of buitenlandse geschrift onvoldoende kan controleren.

De voorgestelde regeling zal ertoe bijdragen dat dergelijke informatie niet als bewijs wordt aangenomen. Er worden immers betere mogelijk-heden gecreëerd om te onderzoeken op welke wijze de informatie is verkregen. Als naar boven komt dat de informatie is verkregen door marteling, dan zal de rechter-commissaris dat aangeven. Overigens let de AIVD er nu al op dit zo goed mogelijk uit te filteren. Onthoudt de getuige zijn instemming aan het toevoegen van dat element aan het proces-verbaal, dan kan de rechter uit die informatie geen conclusie trekken. Als niet voldoende kan worden gecontroleerd hoe de informatie is verkregen, dan geldt dezelfde situatie als nu. De rechter zal het geschrift in dat geval niet meenemen in zijn bewijsconstructie. Ik hoop daarmee ook de vragen van de heer Van Fessem over dat punt te hebben beantwoord.

Verder hoop ik dat het voorgaande antwoord duidelijk maakt dat het voor dit wetsvoorstel niet relevant is of Nederland het VN-verdrag tegen Martelingen ratificeert voor de inwerkingtreding ervan. Ik hecht eraan de duidelijkheid te scheppen dat dit op dit moment onderwerp van besluitvorming in het kabinet is. Ik heb geen bedenkingen tegen het protocol, maar binnen Europa hebben wij al een werkend systeem van controle en inspecties in de lidstaten. Met dit protocol ontstaat een duplicatie van deze procedures zonder dat dit tot meer leidt. Daarom

is het de vraag of het verstandig is dit protocol te ratificeren.

De heer **Wolfsen** (PvdA): In zijn antwoord op de vraag over informatie die mogelijk afkomstig is van marteling corrigeerde de minister zich gelukkig een beetje. De eerste aanloop was buitengewoon passief. ''Er is geen kruid tegen gewassen'', heeft de minister gezegd. Natuurlijk is er wel kruid tegen gewassen. De AIVD kan gewoon aan de Amerikanen of aan wie dan ook vragen hoe zij aan die informatie komen. Zij kan bij twijfel de informatie niet doorsturen en deze alleen doorsturen als zij voor de volle 100% zeker weet dat deze schoon is.

Minister **Donner**: Dat gebeurt al. De AIVD probeert op die wijze al zo goed mogelijk dit soort informatie uit het geheel te zuiveren. De rechtercommissaris kan via deze procedure nu juist bij de AIVD vragen of men heeft doorgevraagd over dit punt en wat het beeld is.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Is het daarmee voor de volle 100% uitgesloten?

Minister **Donner**: Nee, dat heb ik met mijn eerste antwoord aangegeven.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Daarop kan de AIVD toch toezien? Ik kan mij voorstellen dat men niet kan zien wat er bij de AIVD binnenkomt, maar de AIVD kan wel een controle uitvoeren op wat zij doorgeeft en wat niet. Bij twijfel kan zij zeggen de informatie sowieso niet door te geven omdat zij het niet zeker weet.

Minister **Donner**: Nee, de AIVD probeert zo goed mogelijk uit te schiften wat er is, maar op een goed moment krijg ik informatie van een buitenlandse dienst. Ook de AIVD kan maar in beperkte mate zien waardoor die verkregen is.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Zij kan het toch gewoon vragen?

Minister **Donner**: Nee, zij kan alle zorgvuldigheid betrachten, maar het is niet voor de volle 100% uit te sluiten.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Dat lijkt mij een heel eerlijk antwoord. Als je aan de Oezbeken vraagt of zij hebben gemarteld, zeggen zij niet: natuurlijk hebben wij gemarteld. Er zijn heel onprettige regimes die glashard liegen. Daarom is het ook zo vervelend dat wij niet precies weten waar de informatie vandaan komt.

Ik kom terug op het VN-protocol over marteling. Er is een kamerbrede motie, waar ook mijn naam onder staat, waarin wordt uitgesproken dat het moet worden ondertekend. Dat wij geen duplicaat van de controlemogelijkheid willen is logisch. Ik denk dat daarvoor wel een praktische oplossing te vinden is. Dit sleept nu al heel lang aan. Wij geven een verkeerd signaal als wij in dit debat vaststellen dat wij niet kunnen uitsluiten dat er informatie na marteling binnenkomt en tegelijkertijd niet internationaal het signaal geven dat wij daar tegen zijn. Het kabinetsbesluit zou juist gesteund worden als wel tot ondertekening werd overgegaan. Op die manier kan een voorbeeld worden gesteld in de wereld.

Minister **Donner**: Ik ben blij dat op dit punt eindelijk de discussie plaatsvindt met de bewindspersoon die materieel bij het protocol betrokken is en niet met de formele penvoerders. Ik ben het met mevrouw Van der Laan eens dat dit meespeelt. Wat is de winst van het VN-verdrag naast het Europees Verdrag? De inhoud is vaak hetzelfde. Heeft het dan zoveel meerwaarde? Weegt dat op tegen het potentieel van een duplicaat? Het is mij bekend dat kamerbreed een motie is aanvaard. Dat is voor het kabinet reden om de zaak nogmaals te bekijken.

De Kamer kiest daarmee bewust voor een potentiële duplicering van de procedure, tenzij zij het met mij eens is dat wij dat coûte que coûte moeten voorkomen en moeten bekijken hoe wij dat zo goed mogelijk combineren. Wij moeten niet iedere procedure maar weer accepteren omdat er een verdrag is.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik ga ervan uit dat hier een praktische oplossing voor komt. Wat wij willen is duidelijk, met name het signaal aan de wereld. Dat geeft de doorslag. Er is zeker een praktische oplossing mogelijk om duplicaten te voorkomen.

Minister **Donner**: Als wij signalen kunnen afgeven zonder praktische gevolgen, moeten wij dat doen. Derhalve zoek ik naar een praktische oplossing om duplicatie te voorkomen. Daarvan hangt af of wij ratificeren. Ik hoop dat wij het daarover eens zijn.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Sowieso ratificeren!

Minister **Donner**: Dat is nu jammer. Daarmee zegt mevrouw Van der Laan dat wij coûte que coûte een signaal moeten afgeven. Het doet er dan niet toe wat de praktische gevolgen zijn. Dit is echter een ander onderwerp dan het wetsontwerp. Ik hechtte eraan om even duidelijk te maken om welke verstandige overwegingen wij tot nu toe huiverig zijn.

Mevrouw Vos, de heer Rouvoet en de heer Van Fessem vroegen mij om in te gaan op de toetsing van de rechtmatigheid van de verkrijging van gegevens in het ambtsbericht. Ik stel voorop de situatie waarin de inhoud van het ambtsbericht uitsluitend als startinformatie heeft gediend. De rechter zal dan niet al te snel diepgaand onderzoek gelasten naar de rechtmatige herkomst. De huidige praktijk in strafzaken laat zien dat ook meldingen uit andere bronnen, zoals tips of CIE-informatie, die ten grondslag hebben gelegen aan de start van een onderzoek doorgaans niet worden onderworpen aan een grondig onderzoek. Dat is gewoon de prikkel waarmee het onderzoek wordt gestart. De heer Van Fessem wees erop dat het in de praktijk regelmatig voorkomt dat vraagtekens worden gezet bij de rechtmatigheid van de start van een opsporingsonderzoek. Het is nog steeds aan de rechter of onderzoek naar de rechtmatigheid wordt toegestaan. Hij zal daartoe in de regel pas beslissen naar aanleiding van een onderbouwd verweer van de verdediging, waaruit gerede twijfel over de rechtmatigheid is gerezen.

De heer **Van Fessem** (CDA): Dat gebeurt toch juist heel vaak in strafzaken? In de nota naar aanleiding van het verslag stond hetzelfde als de minister nu opmerkt. Naar aanleiding daarvan heb ik mijn vragen gesteld. Er wordt toch vaak aan de start gepulkt om het onderzoek onderuit te trekken?

Minister **Donner**: Dat klopt; het gaat dan over de rechtmatigheid van het ambtsbericht. Het zal niet systematisch gebeuren, maar het zal gebeuren omdat er door de verdediging twijfels worden gezaaid omtrent de rechtmatigheid. Dat is wat ik betoog. Wat is echter uw aanvullende vraag op dat punt?

De heer **Van Fessem** (CDA): Ik kan het kort toelichten. U maakte de vergelijking met gewone strafzaken en gaf aan dat het daar vaak ook niet zo is dat een onderzoek plaatsvindt naar de start. Ik heb betoogd dat het hier juist wel het geval is.

Minister **Donner**: Dat betreft de vraag of de fles half vol is of half leeg. Ik heb aangegeven dat het niet systematisch gebeurt, maar dat het wel zal gebeuren als er gerede twijfel over is. Als het dan gaat om een ambtsbericht dat mogelijk voor bewijs zal worden gebruikt, zal een verdergaand onderzoek dikwijls wel in de rede liggen.

Het arrest van 21 juni 2004 van het gerechtshof te Den Haag geeft voor die situatie een regel. Volgens het gerechtshof kan er slechts in zeer beperkte mate aanleiding zijn voor een toets op de rechtmatige verkrijging, namelijk wanneer er sterke aanwijzingen bestaan dat de informatie verkregen is met grove schending van fundamentele rechten van de verdachte. Het vertrouwensbeginsel brengt naar de mening van het gerechtshof mee dat justitiële autoriteiten in ieder geval van de rechtmatigheid van de verkrijging van de door de AIVD verstrekte informatie mogen uitgaan. Dat is de situatie zoals deze nu al is. Binnen de context van dit wetsvoorstel is van belang dat de voorgestelde regeling een adequaat kader biedt om een toets op de wijze van verkrijging te laten plaatsvinden waar dat nodig is.

Terugkomend op het onderzoek door de rechter-commissaris naar de betrouwbaarheid van een ambtsbericht, zou ik dan ook in antwoord op de vraag van de heren Eerdmans, Wolfsen en Van Fessem hoever de rechter-commissaris moet gaan bij een dergelijk onderzoek, willen benadrukken dat de mate waarin de rechter-commissaris inzicht krijgt in de gegevens van de AIVD, afhankelijk is van de bereidheid van de dienst om de gegevens te verstrekken. Dat is het uitgangspunt. Doorgaans zal de getuige onder afgeschermde omstandigheden de nodige aanvullende informatie kunnen geven. Dat kan ook door het geven van inzage in bepaalde stukken. De kwestie is evenwel dat dergelijke informatie doorgaans geheim zal moeten blijven en dus niet gerelateerd kan worden aan het proces-verbaal. De rechter-commissaris zal in die gevallen zich vooral richten op het verkrijgen van gegevens op grond waarvan hij zich een oordeel kan vormen over de betrouwbaarheid van de informatie in het ambtsbericht.

In de nota naar aanleiding van het verslag heb ik in dat verband opgemerkt dat de rechter-commissaris ervoor zal zorgen dat zijn positie niet te veel in onbalans komt met die van de overige procesdeelnemers. De heer Van Fessem stelde daar een vraag over. De opmerking houdt verband met het feit dat het niet in de rede ligt dat de rechter-commissaris onderzoek doet dat weinig relevantie heeft voor de vragen die de zittingsrechter heeft te beantwoorden. Hij zal geen onderzoek doen naar informatie waar hij niets aan heeft in verband met het opstellen van het proces-verbaal. Daarmee is gegeven dat zijn informatiepositie wel beter is, maar niet in onbalans raakt met die van andere procespartijen.

Dan kom ik bij de verhouding betreffende de rechter-commissaris en de landelijke officier voor terrorismebestrijding. Ook daar heeft de heer Wolfsen aandacht voor gevraagd en mevrouw Griffith stelde een vraag over de positie van de rechter-commissaris. Daarbij ging zij in op de vraag van de wenselijkheid van specialisatie. Ook de heren Wolfsen en Eerdmans waren voorstander van een speciale rechter-commissaris. Met de leden meen ik dat de positie van de rechter-commissaris bij de toepassing van deze regeling uiterst belangrijk is. Hij staat voor een lastige opdracht en staat tussen de AIVD en de overige procesdeelnemers in. Zijn rol is echter duidelijk een andere dan die van de landelijk officier voor terrorismebestrijding. De landelijk officier heeft binnen het OM de meer algemeen coördinerende taak betreffende de contacten tussen het OM en de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De rechter-commissaris daarentegen dient als onafhankelijk rechter het ambtsbericht desgevraagd nader te onderzoeken met het oog op de bewijskracht ervan. Hij kan in dat kader een getuige afgeschermd horen.

De rechter-commissaris en de landelijk officier zijn beiden verplicht tot geheimhouding. Uit het verschil in functie vloeit evenwel voort dat die geheimhoudingsplichten anders zullen zijn ingekaderd. De landelijk officier voor terrorismebestrijding is aan dezelfde geheimhoudingsplichten gebonden als de die voor AIVD-medewerkers. De rechter-commissaris is verplicht tot geheimhouding van al hetgeen bij het verhoor van de afgeschermde getuige aan de orde is gekomen. In het licht daarvan wordt in een nieuw artikel 219b Wetboek van Strafvordering een verschoningsplicht opgenomen. Een dergelijke verschoningsplicht is onbekend bij de regeling voor de bedreigde getuige, waarin wordt uitgegaan van een verschoningsrecht. De nieuwe verschoningsplicht wordt voorgesteld, omdat de rechter-commissaris en andere personen die het verhoor hebben bijgewoond niet volledig kunnen vaststellen in hoeverre openbaarmaking van bepaalde gegevens strijdig kan zijn met het belang van de staatsveiligheid. Dikwijls zal de rechter-commissaris kennisnemen van vertrouwelijke informatie. Hij zal daar in het licht van de waarheidsvinding en het belang van de staatsveiligheid behoedzaam mee moeten omgaan. Zou de rechter-commissaris niet behoedzaam omgaan met de informatie die hem bij het verhoor ter ore is gekomen en waarop de verschoningsplicht derhalve ziet, dan is tegen de achtergrond van dit wettelijk kader strafrechtelijke vervolging wegens schending van geheimen uit hoofde van het ambt mogelijk. Ik wijs ook op artikel 13 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie. De mogelijkheid van vervolging wegens schending geheimhoudingsplicht geldt algemeen voor alle rechterlijke ambtenaren die een geheimhoudingsplicht hebben uit hoofde van hun ambt. Daarom hoeft er voor de rechter-commissaris geen aparte geheimhoudingsplicht te worden opgenomen in verband met zijn functie in dit kader.

Er zijn vragen gesteld over de gewenste deskundigheid en ervaring van de rechter-commissaris. Mijn verwachting is dat de regeling in de

praktijk steeds zal worden toebedeeld aan een ervaren en deskundig rechter-commissaris. De wet laat nu al toe dat het onderzoek wordt gedaan door een andere rechter-commissaris dan de rechter-commissaris die op grond van het delict wellicht het meest in de rede zou liggen. Uit artikel 178a Wetboek van Strafvordering komt voort dat een rechter-commissaris een bepaalde onderzoekshandeling ook in het rechtsgebied van een andere rechtbank kan verrichten. Dat biedt ruimte om het verhoor van een afgeschermde getuige aan een ervaren rechter-commissaris uit een ander arrondissement toe te vertrouwen. Het kader is er, maar ik heb begrip voor de punten die mevrouw Griffith en de heren Wolfsen, Eerdmans en De Wit en anderen hebben aangegeven. Er moet iemand zijn die de deskundigheid heeft om de taal van de AIVD-functionarissen te begrijpen. Daarom zeg ik gaarne toe om in overleg te treden met de Raad voor de rechtspraak over de wijze waarop een of meer rechters-commissarissen kunnen worden opgeleid en aangewezen als speciale rechter-commissaris voor onderzoek, als AIVD-informatie in het geding is.

Mevrouw **Griffith** (VVD): Ik dank de minister voor deze toezegging. Hij komt de AIVD daarmee zeker tegemoet, omdat het gaat om vitale informatie die moet worden beschermd.

Ik heb nog een vraag over artikel 219b Strafvordering. Begrijp ik het goed dat de minister met een nieuwe bepaling komt waarin de rechter-commissaris een verschoningsplicht opgelegd krijgt? Kan de minister mij aangeven of er ook een ontheffingsmogelijkheid is? Kan de rechter-commissaris als getuige worden opgeroepen, kan hij van zijn verschoningsplicht ontheven worden? Zo ja, wie ontheft hem van zijn verschoningsplicht? Hij is dan, zoals de minister zei, een rechterlijke ambtenaar.

Minister **Donner**: Niemand kan hem ontheffen van zijn verschoningsplicht. Er is geen uitzondering. De verschoningsplicht wordt gegeven vanwege AIVD-informatie die hij gehoord kan hebben tijdens het verhoor. Als die informatie alsnog in het proces moet worden gebracht, moet dat lopen via de weg van de opheffing van de geheimhoudingsplicht van de betrokken AIVD-ambtenaar door de ministers van Justitie en van BZK.

Mevrouw **Griffith** (VVD): De minister zegt dus dat de rechter-commissaris nooit in een positie zal komen te verkeren waarin hij inlichtingen moet geven, ook niet in het kader van de staatsveiligheid. Wij hebben onlangs bij de AIVD meegemaakt dat een tolk verdachte is geworden.

Minister **Donner**: Dat is weer een andere situatie. Dan is er geen geheimhoudingsplicht ten aanzien van zijn hele functioneren, maar alleen een verschoningsplicht ten aanzien van wat hij in het horen van de afgeschermde getuige heeft gehoord. Hij kan niet beoordelen wat het staatsbelang is van het al of niet verstrekken van informatie. Als die informatie relevant is, dan moet zij gehaald worden bij de bron, en daar hebben wij de regeling van eventuele ontheffing voor.

Ik kom op de inhoud van het proces-verbaal. Nadat het verhoor van de afgeschermde getuige heeft plaatsgevonden, wordt een proces-verbaal opgemaakt. De heer Wolfsen vroeg wie, als het erop aankomt, over de inhoud van het proces-verbaal gaat. Daar kan ik kort en duidelijk over zijn: de rechter-commissaris. Hij is heer en meester, niet alleen als het erop aankomt.

De AIVD gaat vervolgens over de voeging bij de processtukken. Wat gebeurt er als de rechter-commissaris vindt dat geheel geen recht meer wordt gedaan aan de inhoud van het verhoor? Die situatie zal zich niet voordoen, want dan moet je geen proces-verbaal opstellen.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Ik ben tevreden met dit antwoord, maar stel je voor dat er in het proces-verbaal ontlastend materiaal staat. Stel dat het proces-verbaal zoveel informatie bevat, dat de ambtenaar van de AIVD of een getuige zegt: dit wil ik niet doorgeleiden naar de openbare stukken, terwijl de rechter-commissaris concludeert dat er ontlastend materiaal in zit. Wat gebeurt er dan?

Minister **Donner**: De verhouding is helder. Hij stelt het proces-verbaal op dat hij nodig acht. In verband met de AIVD-informatie kan besloten worden dat stukken niet gevoegd worden.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Dan kan de AIVD dus beslissen dat ontlastend materiaal niet ter kennis komt van de zittingsrechter?

Minister **Donner**: Als er ontlastend materiaal is, weet de verdediging dat ook.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Hoe?

Minister **Donner**: Die weet wat er werkelijk is gebeurd. Ik zie niet in aan welke vorm van ontlastend materiaal wordt gedacht. Er wordt gehoord en er ligt een ambtsbericht. Er wordt doorgevraagd naar de achtergrond. Hoe moet ik het mij voorstellen dat daar ontlastend materiaal in komt?

De heer **Wolfsen** (PvdA): De rechter-commissaris heeft een ondervragingsplicht. Stel je voor dat er een anonieme getuige is en dat het OM en de verdediging er niet bij mogen zijn. De rechter-commissaris is heel actief en vraagt goed door. Hij komt alles precies te weten. Er komt een stuk ontlastend materiaal in, maar ook materiaal dat de staatsveiligheid in gevaar zou kunnen brengen.

Minister **Donner**: Dat is de functie van de rechter-commissaris niet. Hij heeft een ambtsbericht waarop doorgevraagd wordt om de betrouwbaarheid te onderzoeken. Er vindt geen feitenonderzoek plaats.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Tijdens de ondervraging kan hij stuiten op ontlastend materiaal.

Minister **Donner**: Hoe moet ik mij dat voorstellen?

De heer **Wolfsen** (PvdA): Hij ondervraagt de getuige. De getuige vertelt wat hij heeft gezien om te bewijzen dat de inhoud van het ambtsbericht correct is. Hij vertelt er ook omheen ...

Minister **Donner**: Nee, hij vertelt er niet omheen.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Hij moet toch vertellen hoe het tot stand is gekomen?

Minister **Donner**: De vragen van de rechter-commissaris gaan daarop in.

Donner

Als het minder betrouwbaar oogt dan het op het eerste gezicht lijkt, dan zal dat in het proces-verbaal naar voren komen wat betreft zijn conclusies ten aanzien van de betrouwbaarheid. Het is echter niet de rechter-commissaris die het gehele feitenonderzoek doet.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Stel het geval waarbij de verdediging allerlei vragen heeft voorgelegd aan de rechter-commissaris met het verzoek die vragen namens de verdediging te stellen. Het kan dan zijn dat daar een antwoord op komt dat gunstig is voor de verdediging. Als vervolgens de AIVD-ambtenaar te kennen geeft te willen dat het gehele proces-verbaal niet in het dossier komt, is mijn vraag hoe die relevante informatie voor de verdediging alsnog bij de zittingsrechter en de verdediging terechtkomt.

Minister **Donner**: Het is niet de bedoeling dat die informatie dan bij de verdediging komt. Daar hebben wij de procedures voor afgesproken. De verdediging vraagt om informatie. De vragen gaan ook niet in den brede over het feitencomplex, maar zullen specifiek betrekking hebben op de betrouwbaarheid van hetgeen in het ambtsbericht staat. Anders zijn wij het gehele proces aan het verschuiven naar de rechter-commissaris. Er ligt dus een ambtsbericht met verklaringen omtrent bepaalde feiten. Dan zullen er van de kant van de verdediging vragen komen. Uit de antwoorden daarop kan de rechter-commissaris conclusies trekken over de betrouwbaarheid. Het is in wezen geen proces om het gehele feitenverhaal in kaart te brengen, want in dat geval zouden wij met iets totaal anders bezig zijn.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Ik vind het toch vreemd. Er kan in het verhoor door de rechter-commissaris natuurlijk wel degelijk bepaalde informatie naar voren komen die uitermate relevant is voor de beoordeling van de betrouwbaarheid van het ambtsbericht en die ontlastend kan zijn voor de verdachte. Die informatie wordt dan uiteindelijk niet naar de zittingsrechter doorgezonden. Is het mogelijk dat de AIVD bepaalt dat zekere informatie niet in het proces-verbaal opgenomen mag worden en dat deze dienst het gehele proces-verbaal tegenhoudt als die informatie wel opgenomen wordt? Kan de AIVD eisen stellen aan het proces-verbaal waarop de rechter-commissaris al dan niet in zou kunnen gaan?

Minister **Donner**: Natuurlijk is het mogelijk dat de AIVD aangeeft dat bepaalde informatie uit het oogpunt van staatsveiligheid in ieder geval niet in het proces-verbaal mag komen. Dat is inherent aan het geheel. Het is aan de rechter-commissaris of hij een proces-verbaal maakt dat ten aanzien van het geheel zeer vlak is. Als dat de afgeschermde getuige nog te veel is, kan deze besluiten te weigeren het proces-verbaal te laten voegen. Dat is juist het evenwicht in de procedure. De rechter-commissaris bepaalt echter wat de inhoud van het proces-verbaal is. De AIVD-ambtenaar kan vervolgens beslissen dat het proces-verbaal dan niet gevoegd wordt.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Zou niet de consequentie moeten zijn dat het gehele ambtsbericht geen rol meer zou kunnen spelen bij de verdere procesgang, als de AIVD uiteindelijk geen toestemming geeft om het proces-verbaal door te sturen? Het is namelijk wel merkwaardig dat de rechter-commissaris wellicht op ontlastende informatie stuit, dat hij deze vervolgens niet mag gebruiken en dat het ambtsbericht dan wel een rol speelt in de verdere rechtsgang.

Minister **Donner**: Mevrouw Vos doet het voorkomen alsof de rechter-commissaris naar aanleiding van een ambtsbericht het gehele feiten-complex meer in den brede gaat ondervragen. Dat is niet het geval. Deze zaak gaat om de betrouwbaarheid, om het toetsen van het ambtsbericht. Het gaat niet om allerlei zaken die niet daarmee samenhangen. Het is derhalve moeilijk voor te stellen wat mevrouw Vos bedoelt met het boven water komen van ontlastende informatie. Nogmaals, de rechter-commissaris kan informatie in het proces-verbaal opnemen, ook al vindt de AIVD-ambtenaar dat niet in het belang van de staatsveiligheid en ook al wil hij geen toestemming geven die informatie te voegen.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): De rechter-commissaris kan erachter komen dat een AIVD-ambtenaar het proces-verbaal niet vanwege de staatsveiligheid tegenhoudt, maar omdat hij het bijvoorbeeld niet zo prettig vindt dat naar buiten komt dat er deals worden gesloten. Met het wetsvoorstel komt de beoordeling of de staatsveiligheid in het geding is alleen bij de AIVD-ambtenaar te liggen. De rechter-commissaris kan niet ingrijpen als blijkt dat het niet om de staatsveiligheid, maar om ontlastende informatie gaat.

Minister **Donner**: Kennelijk putten wij ons uit in het vinden van onbetrouwbare ambtenaren in dit systeem. In dat geval beslist de rechter-commissaris in eerste instantie al dat er geen aanleiding is voor het toepassen van de procedure en dan is er alleen een kaal ambtsbericht. Bij nader onderzoek kan er een proces-verbaal bijkomen waarin staat dat het bericht niet betrouwbaar is. Als de AIVD-ambtenaar vindt dat de informatie niet naar buiten mag komen, gaat het hele proces-verbaal niet door. In dat geval worden de stukken niet bij het dossier gevoegd.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Dat is niet hetzelfde als wat u tegen mevrouw Vos zei. Als na doorvragen blijkt dat de basis voor het ambtsbericht wegvalt, is niet automatisch de conclusie dat het ambtsbericht vervalt. In het huidige wetsvoorstel is het mogelijk dat het ambtsbericht bij de stukken blijft, ook al ontbreekt de basis daarvoor.

Minister **Donner**: Op dat punt heb ik nadere informatie nodig.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Dat is een groot compliment. Kennelijk stelde ik een zeer ingewikkelde vraag.

Minister **Donner**: Inmiddels is mij een verheldering aangereikt. Het antwoord aan mevrouw Vos is juist. Het ambtsbericht blijft op tafel, maar er wordt geen proces-verbaal bijgevoegd. Het feit van het tegenhouden daarvan is onder die omstandigheden een uitermate ontlastend element. De rechter-commissaris zal bij het onderzoek naar het ambtsbericht ingaan op de bewijsbaarheid van het ten laste gelegde feit en op de vraag in hoeverre die informatie bij de

discussie op de zitting kan worden betrokken. Als de AIVD-ambtenaar zegt dat het proces-verbaal niet kan worden gebruikt, blijft het kale ambtsbericht over. Op zichzelf is het natuurlijk al een belangrijk signaal dat het proces-verbaal er wel is geweest, maar bij nader inzien niet bij het dossier kon worden gevoegd.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Zowel de zittingsrechter als de verdachte weet dat geprobeerd is om het ambtsbericht te onderbouwen?

Minister **Donner**: Ja.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Op zichzelf betekent dat niet zoveel. Het bericht kan goed zijn onderbouwd, maar het proces-verbaal kan om redenen van staatsveiligheid ontbreken. Het is ook mogelijk dat er ontlastende zaken naar voren komen of dat het volstrekt onbetrouwbaar is. De zittingsrechter of de verdachte schiet daar niet veel mee op.

Minister **Donner**: Daarom zal de AIVD-ambtenaar niet om allerlei redenen zijn instemming onthouden aan het proces-verbaal. Hij zal dat vooral doen als de staatsveiligheid daardoor in het geding komt. Hij weet dat het gaat om het via het strafrecht voorkomen van feiten die de veiligheid van de staat in het geding brengen. Daar is deze ambtenaar ook door zijn taak toe gehouden. Hij zal dus niet lichtvaardig, om de een of andere reden, zijn instemming aan het proces-verbaal onthouden. In deze situatie komt immers via het OM bij de AIVD de vraag waarom de informatie is onthouden. De situatie dat iemand het alleen doet om zijn eigen fouten te bedekken is dan ook minder waarschijnlijk.

In de weergave van het verhoor moet het belang van de staatsveiligheid worden gerespecteerd. Dat was ook de vraag van de heer Van Fessem en mevrouw Van der Laan. Het evenwicht tussen het instemmingsrecht en het opstellen van het proces-verbaal heb ik al geschetst. De rechter-commissaris zal het proces-verbaal zo veel mogelijk opstellen met het oog op strafrechtelijk relevant gebruik. Bovendien legt de rechter-commissaris afzonderlijk rekenschap af van de betrouwbaarheid van de afgelegde verklaringen. Die twee elementen komen in het proces-verbaal aan de orde. Dat is geregeld in artikel 226k. Op die manier weet de zittingsrechter, zonder dat die daaraan gebonden is, hoe de rechter-commissaris daarover denkt. Het is derhalve een behoedzaam manoeuvreren tussen het belang van de goede rechtsbedeling, dat gebaat is bij een zo volledig mogelijk proces-verbaal, en het belang van de staatsveiligheid, dat zich verzet tegen gebruik van informatie waarbij die in het geding is. Ik sluit niet uit dat het in sommige situaties kan leiden tot vervlakking van de informatie in het proces-verbaal. Dit is door de heer Rouvoet gesuggereerd. De overtuigende waarde is dan minder groot voor de zittingsrechter. Ik benadruk evenwel ook de andere situatie, waarin het proces-verbaal extra informatie geeft die geloofwaardigheid en relevantie aan het ambtsbericht toevoegt. In die zin is het niet uitgesloten dat in het zoeken naar een balans met beide belangen rekening wordt gehouden. Mevrouw Griffith en mevrouw Van der Laan hebben hierover gesproken.

De heer Wolfsen vraagt in dit verband hoe de zittingsrechter op de hoogte komt van discussies tussen de rechter-commissaris en de AIVD. Ik kan daarop antwoorden dat de zittingsrechter daar alleen kennis van krijgt voorzover de rechter-commissaris het relevant acht om daarvan in het proces-verbaal aantekening te maken. Als enig overleg met de AIVD over de inhoud van het proces-verbaal plaatsvindt, kan de rechter-commissaris wijzen op het belang van het opnemen van bepaalde informatie om de kracht van een document te versterken. De AIVD-ambtenaar en de dienst zullen worden geconfronteerd met de grenzen van hun verklaringsruimte, zoals die wordt toegestaan door de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie. Dan kan de vraag nog eens worden voorgelegd aan beide ministers of het niet beter is dat het proces-verbaal er niet komt of in een afgevlakte vorm, als niet ruimer omgegaan kan worden met de informatie. Dat krachtenspel speelt zich op een gegeven moment af. Ik hoop hiermee ook de vraag van de heer Eerdmans van een antwoord te hebben voorzien.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Stel dat tijdens deze ''onderhandelingen'' de AIVD zegt dat het proces-verbaal niet in het dossier opgenomen mag worden, terwijl de rechter-commissaris het toch relevant acht, bijvoorbeeld omdat het ontlastend materiaal bevat, dat de zittingsrechter op de hoogte komt van wat er gebeurd is. Ik bedoel een soort proces-verbaal van bevindingen. Rechters kunnen spontaan proces-verbaal opmaken van bevindingen. Acht u het altijd uitgesloten dat de rechter-commissaris in zo'n geval een proces-verbaal van bevindingen doorsluist naar de zittingsrechter, een soort procesbeschrijving zonder inhoud?

Minister **Donner**: U heeft het nu over een ander proces-verbaal dan het proces-verbaal van verhoor. Ik geloof dat zoiets bij een proces-verbaal van bevindingen niet is uitgesloten, maar ik ben niet zo deskundig op het gebied van strafvordering. Ik zal in tweede termijn hierop een meer gedetailleerd antwoord geven.

Mevrouw Griffith vroeg zich af of de ministers die moeten beslissen over het al dan niet opheffen van de geheimhoudingsplicht voor de AIVD-ambtenaar, inzage in de onderliggende informatie hebben en wie uiteindelijk beslist. Ik wil graag verduidelijken dat verzoeken om ontheffing in de regel via de dienst aan de ministers worden voorgelegd: de verantwoordelijke minister van BZK voor de AIVD en de minister van Defensie voor de MIVD. Die beoordelen in eerste aanleg of de geheimhoudingsplicht gedeeltelijk kan worden opgeheven. Ook wordt in eerste instantie het bereik van de opheffing bepaald door de direct verantwoordelijke ministers voor de dienst. Elke beslissing tot opheffing van de geheimhoudingsplicht wordt mede door de minister van Justitie genomen, maar wel vanuit diens verantwoordelijkheden. Ik zal in zo'n geval dus niet altijd kennis hoeven hebben van de onderliggende informatie; dat is een zaak voor de direct verantwoordelijke minister. Ik moet meer vanuit het rechtsproces ook het belang behartigen dat de geheimhoudingsplicht niet al te lichtvaardig wordt opgeheven.

Voor de goede orde merk ik op dat de procedure vanzelfsprekend voorafgaande aan het verhoor zal plaatsvinden; dan wordt nader bepaald wat de getuige mag verklaren tijdens het verhoor bij de rechter-commissaris. De heer Rouvoet merkte op dat opheffing van

de geheimhoudingsplicht tot dusver van vraag tot vraag is bekeken. Ik sluit niet uit dat de verklaringsruimte in de toekomst groter zal zijn. Tot nu toe was er een grote terughoudendheid, maar gelet op de inzet en het belang van het strafrecht is een zekere verschuiving niet uitgesloten. Ik kan daar echter niet op vooruitlopen. Van belang is wel dat tot nu toe over de opheffing van de geheimhoudingsplicht is besloten in het kader van rechtstreeks horen; dit zou de opheffing van de geheimhoudingsplicht betreffen in het kader van het proces bij de rechter-commissaris.

Nu de voeging van het proces-verbaal bij de processtukken. Het wetsvoorstel geeft de afgeschermde getuige hierin een beslissende stem. Als deze bij lezing van het proces-verbaal vindt dat informatie wordt prijsgegeven die in het belang van de staatsveiligheid geheimgehouden moet worden en de rechter-commissaris bij zijn oordeel blijft dat openbaarmaking geen strijd oplevert met het belang van de staats-veiligheid, moet de AIVD een blokkade kunnen opwerpen. De AIVD is immers uiteindelijk ten volle in staat om te beoordelen welke belangen in het geding zijn. Daarbij gaat het belang van de staats-veiligheid voor. Ik hoop dat ik hiermee mevrouw Van der Laan meer inzicht heb gegeven in de achtergrond van de bepaling dat het instemmingrecht bij de AIVD-ambtenaar moet liggen.

Mevrouw **Kraneveldt** (LPF): Voorzitter. De minister vindt dat de AIVD er vóór moet kunnen gaan liggen als deze vindt dat de getuigenverklaring niet in het proces-verbaal hoort. Maar moet, formeel, de getuige dit vinden, of moet zijn baas dat vinden, bijvoorbeeld de AIVD-directeur of afdelingschef? Wie moet de rechter-commissaris hiervan formeel in kennis stellen?

Minister **Donner**: Formeel is het degene die gehoord is, want die heeft de informatie. De ruimte van zijn geheimhoudingsplicht wordt weer bepaald door de ontheffing die hij heeft gekregen.

Mevrouw Vos heeft op stuk nr. 20 een amendement ingediend dat er kort gezegd op neer komt dat het instemmingsrecht van de afgeschermde getuige wordt afgeschaft. Het zal duidelijk zijn dat ik aanname van dat amendement ten sterkste moet ontraden, omdat op dat moment het evenwicht in de procedure verloren gaat. Omdat de rechter-commissaris de source van de feiten niet weet, kan hij ook niet beoordelen in hoeverre de staats-veiligheid werkelijk in het geding is. Bovendien zal het schrappen van het instemmingsrecht onvermijdelijk tot gevolg hebben dat de AIVD-ambtenaar in de meeste gevallen niet zal verklaren, net zomin als hij dat in een openbare zitting zou doen. Hij weet namelijk niet of de zaak uiteindelijk op de openbare zitting komt.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): De minister voert een paar argumenten aan om aanname van mijn amendement te ontraden. Hij zegt onder andere dat de evenwichtigheid in het proces in het geding komt. Dat kan ik eerlijk gezegd niet goed plaatsen. De minister zegt voorts dat de rechter-commissaris moeilijk kan beoordelen of de staatsveiligheid in het geding is. Hoe kan de rechter-commissaris dan beoordelen of er überhaupt sprake moet zijn van een afgeschermde getuige?

Minister **Donner**: Hij zal zich primair richten op het ambtsbericht, want daarover krijgt hij vragen ten aanzien van de kwaliteit. Daarop wordt doorgevraagd. Hij zal op basis van de informatie die hij in het gesprek heeft gekregen, een proces-verbaal opstellen. Daarbij geldt voor hem ook het criterium wat nu staats-veiligheid is en wat niet. Hij moet daarmee eigener beweging rekening houden in het proces-verbaal en niet alleen omdat de AIVD-ambtenaar het zegt. Uiteindelijk ontstaat er een conflict omdat van een onderdeel wordt gezegd: deze informatie mag u niet geven. Dit kan bijvoorbeeld de informatie zijn dat het bronnen betreft in de directe omgeving van een verdachte. Als deze informatie wordt vrijgegeven, dan kan dit betekenen dat die bronnen daardoor per direct niet meer kunnen functioneren. De rechter-commissaris kan in zo'n geval zeggen: onder bronnen in de directe omgeving kan van alles vallen. Op dat moment kan alleen de AIVD, die kennis heeft van alle zaken, beoordelen wat in het belang van de staatsveiligheid is en wat niet.

Het evenwicht zit erin dat de rechter-commissaris uit zijn verantwoordelijkheid heer en meester is over wat hij in het proces-verbaal zegt, terwijl de AIVD-ambtenaar ''ja'' of ''nee'' kan zeggen ten aanzien van het voegen. Als ik mij deze vergelijking mag permitteren, dan komt dit ongeveer overeen met de verhouding tussen de Tweede en de Eerste Kamer. De Tweede Kamer mag via het amendementsrecht beslissen wat er in een wetsontwerp komt te staan. Vervolgens mag de Eerste Kamer alleen nog maar ''ja'' of ''nee'' tegen het wetsontwerp zeggen.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): GroenLinks vindt al heel lang dat de Eerste Kamer moet worden opgeheven.

Minister **Donner**: Ik probeer dit recht van de Tweede Kamer nu juist te verdedigen tegenover de Eerste Kamer.

In mijn betoog kom ik nu bij het moment dat de resultaten van het getuigenverhoor kunnen voorliggen bij de zittingsrechter. Er zijn twee mogelijkheden. Het ambtsbericht en het proces-verbaal van verhoor naar aanleiding van het ambtsbericht kunnen voorliggen. Of het kale ambtsbericht en een proces-verbaal van vernietiging van alle gegevens betreffende het verhoor kunnen voorliggen. Dit is in wezen een antwoord op de vraag van de heer Wolfsen. Ook als het proces-verbaal niet doorgaat, wordt er een proces-verbaal van vernietiging van de gegevens bij het ambtsbericht gevoegd.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Dat is er volgens mij altijd. Het kan zijn dat er geen proces-verbaal wordt gemaakt van een verhoor – dat kan en dat vinden wij ook wel begrijpelijk – maar dat de rechter-commissaris het nuttig vindt dat er bepaalde dingen toch worden opgenomen.

Minister **Donner**: Dat is iets anders. De rechter-commissaris kan niet iets alsnog opnemen omdat het nuttig is want hij kan niet beoordelen of het met het oog op de staatsveiligheid gerechtvaardigd is om die informatie wel door te sluizen. U stelde een vraag over een proces-verbaal van bevindingen in gevallen waarin sprake is van vernietiging. Ik begrijp nu – dat was mij zelf niet helemaal

duidelijk in de procedure – dat de zittingsrechter of het ambtsbericht met een proces-verbaal over het verhoor naar aanleiding ervan ontvangt of het ambtsbericht met een proces-verbaal waarin staat dat er geen proces-verbaal is opgemaakt van het verhoor.

De heer **Wolfsen** (PvdA): U acht het dus kennelijk, anders dan u eerder zei, uitgesloten dat er een proces-verbaal wordt opgemaakt waarin geen staatsveiligheidsgeheimen staan, maar procedureel wat heeft plaatsgevonden en om welke redenen het opmaken van een proces-verbaal is geweigerd. Ik zou het een proces-verbaal van bevindingen noemen.

Minister **Donner**: Dat gaat over de inhoud van het proces.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Ik doel niet op de inhoud.

Minister **Donner**: Met die bevindingen wordt informatie doorgesluisd. Dan houdt het instemmingsrecht op. Het proces-verbaal gaat door of het gaat niet door. Er moet geen omweg worden gevonden waardoor de rechter-commissaris nog wel conclusies kan opnemen. Er wordt wel een proces-verbaal opgemaakt waarin staat dat er verhoor heeft plaatsgevonden en dat alle gegevens daarvan zijn vernietigd. Die informatie wordt aan de rechter verstrekt. De vraag kan dan zijn of de informatie belangrijk is maar dat de staatsveiligheid het op geen enkele wijze mogelijk maakt om die verder te staven of dat er elementen zijn die men niet naar buiten wil brengen. Als de informatie van groot belang is, zal de AIVD in dat evenwicht bezien hoe de zittingsrechter die zo goed mogelijk kan krijgen.

De rechter-commissaris moet niet de mogelijkheid krijgen om in zijn bevindingen op te tekenen dat er elementen waren die in strijd waren met het belang van de staatsveiligheid, maar dat hij wat andere elementen heeft ontdekt die ontlastend waren. Dan gaat de rechter-commissaris beoordelen welke informatie kan worden doorgespeeld en welke niet. In dat geval gaat het evenwicht uit de procedure verloren.

Er zal een proces-verbaal van vernietiging worden opgemaakt als de afgeschermde getuige er niet mee heeft ingestemd dat het proces-verbaal van het verhoor bij het ambtsbericht wordt gevoegd. De heer Van der Staaij vroeg welke conclusies de zittingsrechter in dat geval zal moeten trekken. Het is lastig om dat in zijn algemeenheid te beantwoorden, want het zal ook afhangen van de concrete feitelijke omstandigheden. De rechter zal moeten beslissen wat hij doet met het beschikbare materiaal. Daarbij is ook van belang welk ander bewijsmateriaal aanwezig is. Een kaal ambtsbericht kan immers niet voldoende zijn voor een veroordeling. Bovendien is van dat ambtsbericht vastgesteld dat de rechter-commissaris de betrouwbaarheid ervan niet heeft kunnen bevestigen. Daar is de procedure onder andere op gericht.

In beginsel kan de zittingsrechter in zo'n geval alsnog nader onderzoek bevelen, al dan niet met toepassing van artikel 187d van het Wetboek van Strafvordering of wederom de procedure in gang zetten zoals is voorgesteld in de artikelen 226g tot en met 226m. Voor dat laatste zal, gelet op de voorgeschiedenis, doorgaans geen reden zijn. Mochten de bewijsmiddelen vervolgens ontoereikend zijn, dan zal vrijspraak moeten volgen.

De heer Wolfsen stelde enkele vragen over de wijze waarop de zittingsrechter ambtsberichten als bewijsmiddel moet duiden. Allereerst vroeg de heer Wolfsen of twee ambtsberichten los van elkaar voldoende zijn voor een veroordeling. Welnu, in het algemeen geldt, zoals de heer Wolfsen ook al heeft aangegeven, dat voor bewezenverklaring in ieder geval twee bewijsmiddelen nodig zijn. In theorie zouden dus twee ambtsberichten genoeg kunnen zijn. De rechter zal daarbij echter wel de maatstaf hanteren dat de betrouwbaarheid van de informatie, opgenomen in de ambtsberichten, adequaat getoetst kan worden. Voor die toetsing biedt deze procedure nu juist de faciliteiten.

Verder is mij gevraagd of ik in de wet wil opnemen dat een veroordeling niet in belangrijke mate kan berusten op bewijs, afkomstig van het ambtsbericht. Daarbij is aangegeven dat overwogen wordt om hierover een amendement in te dienen. Ik begrijp dat dit inmiddels is verschenen op stuk nr. 19. Welnu, ik acht het niet geraden om een dergelijk voorschrift in de wet op te nemen. Wat in een ambtsbericht staat, is vormvrij. Het is denkbaar dat er delen van een tapverslag in worden opgenomen. Tapverslagen kunnen zeer overtuigend bewijs opleveren, van samenspanning tot terroristische misdrijven. Als naderhand de betrouwbaarheid van het ambtsbericht is getoetst, kan dat een veroordeling in belangrijke mate dragen. Immers, een telefoongesprek is op zichzelf adequaat bewijs van de samenspanning.

Het amendement is mijns inziens veel specifieker. Dit wil uitsluiten dat het bewijs in beslissende mate wordt gegrond op een ambtsbericht, als een getuige zijn instemming heeft onthouden aan de voeging van het proces-verbaal van een verhoor als afgeschermde getuige. Ik meen dat het amendement daarmee de verkeerde suggestie wekt: dat een dergelijk ambtsbericht in die situatie gewoonlijk nog wel in belangrijke mate aan bewijs kan bijdragen. Naar mijn mening kan een ambtsbericht in die situatie in de regel nog slechts een marginale rol vervullen. Dat heb ik ook al eerder aangegeven.

Het amendement wil voorts uitsluiten dat het bewijs in beslissende mate gegrond wordt op een ambtsbericht van de AIVD, als de verdachte op enig moment de wens tot verhoor te kennen heeft gegeven en als dat niet heeft plaatsgevonden. Dit geldt zelfs als deze wens tot verhoor conform de geldende regeling is afgewezen. Dat lijkt mij niet wenselijk, want daarvoor hebben wij de regeling nu net voorgesteld. Naar mijn mening moeten wij die kant niet op. Het is aan de rechter om in de concrete omstandigheden van het geval de bewijswaarde van de verschillende stukken en verklaringen te wegen. Dat is ook de lijn van het grondslagenproject strafvordering 2001. Om die reden is volgens mij meer in het algemeen het amendement op stuk nr. 19 strijdig met die redenering. De rechter beslist namelijk in het licht van de omstandigheden wat de bewijskracht van de verschillende zaken is.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Het lijkt mij logisch dat de bewezenverklaring niet uitsluitend gebaseerd mag zijn op een verklaring van een anonieme getuige. Dit is ook in lijn met de Europese jurisprudentie. Zou het wel kunnen steunen op

verschillende getuigenverklaringen, gebaseerd op verschillende AIVD-berichten? Hoe kun je dan achterhalen of die verschillende berichten uiteindelijk allemaal niet zijn terug te brengen tot één informant? Misschien is het een informant, misschien via verschillende AIVD-ambtenaren of via verschillende afluistermomenten, terwijl het erop lijkt dat het om drie verschillende ambtsberichten gaat, die misschien alle drie getoetst zijn door de rechter-commissaris. Die wegen ook zwaarder. Het kan zijn dat uiteindelijk, als er echt doorgevraagd wordt, blijkt dat er sprake is van één bron.

Minister **Donner**: Daar is nu net de procedure voor.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Dan moet de rechter-commissaris kunnen vragen wat de naam van de bron is, dus in alle drie gevallen.

Minister **Donner**: Hij zal kunnen doorvragen, als hij op die basis een vermoeden krijgt of het misschien om dezelfde bron gaat. Hij moet die vraag kunnen stellen. Het kan zijn dat hij geen antwoord krijgt, maar, nogmaals, als hij in het proces dat vermoeden krijgt op basis van de omstandigheden, zal hij dit in het proces-verbaal wel aangeven.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Het is dan zeer goed mogelijk dat hij doorvraagt en er dan achter komt dat het in die drie gevallen om dezelfde informant gaat. Als de AIVD vindt dat de informatie niet gebruikt mag worden. Er blijven dan drie ambtsberichten liggen. Dat lijkt vrij overtuigend. Als je echter doorvraagt, sta je met lege handen en blijkt de informatie gebaseerd te zijn op één informant.

Minister **Donner**: Dat is ook een kwestie van het Openbaar Ministerie. Er komt natuurlijk ontlastende informatie vrij. Het criterium in het proces-verbaal is of het in het belang van de staatsveiligheid is om die te onthouden. Ik zie niet in in welke situatie de AIVD-ambtenaar zal zeggen dat het in het belang van de Staat is om te constateren dat er maar één bron is. Op dat punt valt het niet onder het belang van de staatsveiligheid.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Mevrouw Van der Laan noemde de mogelijkheid van drie ambtsberichten met dezelfde bron. Dit is misschien theorie, maar in het verleden is dit wel eens het geval gebleken bij CIE-informatie. Het is dus op de realiteit gebaseerd. De minister heeft het perfecte antwoord gegeven, namelijk dat wij dit controleren; daarvoor is juist die procedure ontworpen. Daarmee ben ik het volstrekt eens, mits deze werkt. De procedure zou kunnen opleveren dat deze processen-verbaal van de verhoren niet in de processtukken mogen komen. Dan is er wel een procedure, maar werkt de controle niet. Dan ontstaat de situatie die mevrouw Van der Laan heeft geschetst. Men heeft dan twee of drie ambtsberichten. De rechter-commissaris weet dat er één bron aan ten grondslag ligt, de AIVD weet dat, maar de zittingsrechter komt daar nooit achter.

Minister **Donner**: Dat is iets anders. Ten eerste is het de vraag of deze informatie naar buiten kan komen. Ten tweede liggen er dan drie ambtsberichten met drie pv's van vernietiging. Wat is de bewijskracht van die drie pv's? De AIVD-ambtenaar heeft niet zijn toestemming gegeven om het proces-verbaal bij te voegen. Derhalve liggen er drie ambtsberichten met een pv van vernietiging. De bewijswaarde daarvan zal niet bovenmatig groot zijn.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Dan zal de minister mijn amendement moeten steunen, want dit staat precies in het amendement.

Minister **Donner**: Nee, want de heer Wolfsen probeert voor één specifiek geval een regeling in te voeren. Vanuit één bijzondere uitleg probeert hij nu een regeling te geven. Het uitgangspunt van het bewijs zoals wij dit in het strafrecht willen, is namelijk dat de zittingsrechter weegt in het licht van de omstandigheden. Daar moet de wetgever niet op specifieke punten regels doorheen zetten. Het kan de ene en de andere kant opgaan.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Dan spreekt de minister in strijd met zijn eigen wetsvoorstel, want juist over de getuige wordt gezegd dat de rechter zich daarop niet uitsluitend of in belangrijke mate mag baseren. Eenzelfde redenering moet ook gelden voor het ambtsbericht. De minister en ik zijn het erover eens dat een ambtsbericht dat men niet kan controleren maar heel beperkt bewijskracht mag hebben. Dat geldt ook voor die getuige. Dan moet men het ook in de wet zetten.

Minister **Donner**: De bewijskracht van het ambtsbericht plus het proces-verbaal is ter beoordeling aan de zittingsrechter. Wij moeten als wetgever niet het precedent scheppen dat wij wel eens regelen wat de bewijskracht van de verschillende bewijsmiddelen is. Dat is waar het amendement van de heer Wolfsen op neerkomt, namelijk om dit te doen voor een specifieke situatie, vanuit de vooronderstelling dat dit het geval is.

Nogmaals, in dezelfde situatie zijn andere vooronderstellingen mogelijk, waardoor men een andere uitkomst krijgt.

De heer **Van Fessem** (CDA): De ontdekking dat één getuige de basis vormt van drie ambtsberichten, kan naar mijn mening nooit een reden zijn dit te onthouden vanwege de staatsveiligheid. Verder lijkt het mij op dat moment geen AIVD-informatie meer. De rechter-commissaris kan dit heel goed in zijn proces-verbaal zetten.

Minister **Donner**: Dat klopt, maar dan zal alsnog de AIVD-ambtenaar kunnen bepalen dat het proces-verbaal niet bij de stukken wordt gevoegd. In dat geval zal er bij de drie ambtsberichten een pv van vernietiging liggen.

De heer **Van Fessem** (CDA): Een goed verstaander heeft een half woord nodig, zelfs een rechter.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik leg over onderdeel k een andere situatie aan de minister voor. Stel dat er een verklaring is van een anonieme getuige en een van een bedreigde getuige. Kunnen die twee samen dan wel een bewezenverklaring zijn? Stel dat wij twee van die verklaringen hebben. Een van een anonieme getuige, volgens het nieuwe wetsvoorstel, en een van een bedreigde getuige, volgens de bestaande wet. De minister heeft gezegd dat de bewezenverklaring niet uitsluitend gebaseerd mag zijn op verklaringen van anonieme

getuigen. Hoe verhoudt zich dit als het tweede bewijskracht hebbende bericht van een bedreigde getuige komt?

Minister **Donner**: Mevrouw Van der Laan vraagt mij nu om een oordeel te geven dat alleen de rechter in een concreet geval kan geven. Ik kan er geen algemene regel voor formuleren.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): In de wet staat dat een bewezenverklaring niet uitsluitend mag steunen op de verklaring van een anonieme getuige. Een bedreigde getuige, die bescherming geniet, is ook anoniem. Als je het puur juridisch bekijkt zou ik op basis van jurisprudentie van het Europese Hof stellen dat je de verklaringen van een anonieme en bedreigde getuige dus niet samen als bewijsmiddel kunt gebruiken.

Minister **Donner**: Het bewijsmiddel is een ambtsbericht, met de feiten die daar in staan. Alleen de procedure geeft de betrouwbaarheid en de eventuele achterliggende informatie aan. In die zin is het niet als een bedriegde getuige te beschouwen. Als het er op aan komt, kun je mogelijk de vorm van twee anonieme getuigenverklaringen krijgen. Maar nogmaals: ik kan daar op dit moment niet over oordelen op basis van de vooronderstelling van één situatie. Dat heb ik ook geprobeerd duidelijk te maken aan de heer Wolfsen. Het is heel gevaarlijk om regels te gaan stellen met betrekking tot het ene geval dat wij bedacht hebben maar daarmee de andere tien gevallen die wij zo snel niet konden bedenken potentieel uit te sluiten. De regel is: anonieme getuigen niet in beslissende mate. Het is echter aan de rechter om in elk concreet geval te beoordelen of een cumulatie zoals mevrouw Van der Laan noemt onder die regel valt. Uiteindelijk zal het dan wel voor het Europese Hof voor de Rechten van de Mens komen.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Het is onze taak als wetgever om te kijken wat alle mogelijke situaties waarop de wet al dan niet van toepassing is, kunnen zijn. Dit is iets wat wij niet direct kunnen uitsluiten. Wij kennen momenteel al een regeling voor bedreigde getuigen. De minister voegt daar nu een voorstel met betrekking tot anonieme, afgeschermde getuigen aan toe. Het is voor ons belangrijk om te weten hoe die zich in de visie van de minister tot elkaar verhouden.

Minister **Donner**: Dat is een uitleg van artikel 334a, waarin duidelijk staat dat bewijs niet uitsluitend kan worden aangenomen op grond van schriftelijke bescheiden, houdende verklaringen van personen wier identiteit niet blijkt. Dat is de uitleg die daaraan wordt gegeven. Er is dus geen sprake van ''één of meer''. Als het puur gaat om de verklaringen van personen waarvan de identiteit niet blijkt, zal de rechter moeten oordelen of artikel 334a van toepassing is of niet.

De heer **Wolfsen** (PvdA): De minister gaat zichzelf nu toch een beetje tegenspreken. Hij heeft eerder gezegd dat geen minimumnormen voor bewijsregels moeten worden opgenomen. In antwoord op de vraag van mevrouw Van der Laan of een rechter zich uitsluitend zou kunnen baseren op de combinatie van een bedreigde en een afgeschermde getuige zeg ik, anders dan de minister, dat in de wet expliciet is geregeld dat men zich niet uitsluitend of in belangrijke mate mag baseren op afgeschermde getuigen of bedreigde getuigen. Dat is heel goed. Het is idioot dat men zich dan wel uitsluitend of in belangrijke mate mag baseren op een ambtsbericht dat je in het geheel niet kunt controleren en waarvan de minister ook zelf heeft gezegd dat het maar beperkte bewijskracht heeft. Hij spreekt zich dan toch echt tegen. In zijn antwoord op de vraag van mevrouw Van der Laan zegt hij dat de rechter erover moet oordelen. De rechter mag er juist niet over oordelen omdat deze minimumnorm in de wet is vastgelegd.

Minister **Donner**: Ik wijs de heer Wolfsen erop dat wij een minimumnorm hebben opgenomen ten aanzien van de anonieme getuige. Ten aanzien van ambtsberichten bestaat überhaupt geen regeling welke de bewijskracht ervan is, juist omdat het zo'n onbepaald begrip is dat heel breed kan zijn. Wij hebben nu een procedure die het mogelijk maakt om meer inzicht te krijgen in de betrouwbaarheid van ambtsberichten. Ik zie er de waarde niet van in om de betrouwbaarheid geringer te verklaren als er geen proces verbaal bij ligt.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Nu is toch echt sprake van een misverstand. Wij hebben juist wel een regel met betrekking tot ambtsberichten. Die bestaat nu al. Deze regel zegt dat een ambtsbericht maar een beperkte bewijskracht heeft. De minister wil de status van het ambtsbericht verhogen tot een echt bewijsmiddel. Ik ben het daar mee eens, op voorwaarde dat het goed gecontroleerd kan worden. Ik zou mij zelfs kunnen voorstellen dat iemand louter veroordeeld kan worden op twee ambtsberichten, wanneer men zich ervan kan vergewissen dat het klopt waar men achter is gekomen.

Ik ben het met de minister eens om de status van het ambtsbericht te verhogen tot een echt bewijsmiddel. Als het niet goed gecontroleerd kan worden, moet het weer half bewijs worden, zoals dat ook geldt ten aanzien van bedreigde en afgeschermde getuigen. De minister zegt dat ook. Ik vraag hem dus om dat ook in de wet te regelen. De minister wil het ook. Hij zegt het zelf. Regel het dan ook in de wet.

Minister **Donner**: Ik heb mijn standpunt uiteengezet. Wellicht ga ik er in tweede termijn nader op in. Nu zou het een herhaling van zetten worden.

De heer De Wit heeft een amendement over de bewijskracht van ambtsberichten voorbereid, op stuk nr. 13. Hij wil nadere voorschriften aan de ambtsberichten stellen voordat zij als wettig bewijsmiddel gebezigd kunnen worden. Onder andere zou moeten worden vastgelegd dat een ambtsbericht alleen als wettig bewijs gebruikt mag worden voor zover het hard technisch bewijs bevat of voor zover het vergezeld gaat van het advies van deskundigen op het gebied van inlichtingen en veiligheid. Daar hebben wij al een aantal keren over gesproken. Het amendement zou tot gevolg hebben dat de voorgestelde verruiming van de bewijskracht van AIVD-ambtsberichten ongedaan werd gemaakt. Los van de vraag wat precies onder hard technisch bewijs valt, beperkt het amendement de bewijskracht van het ambtsbericht onnodig. Als het niet om hard technisch bewijs gaat, zou het ambtsbericht alleen in verband met

een ander geschrift mogen meewerken tot het bewijs. Dat andere geschrift heeft betrekking op het verplichte deskundigenadvies waarop het amendement op stuk nr. 12 ziet. Dat heb ik al eerder ontraden. Ook dit amendement wil ik de Kamer sterk ontraden. Dit soort verplichtende voorschriften past slecht in onze bewijsregeling. Dat laat de rechter in beginsel vrij in de selectie en waardering van het bewijsmateriaal. Uitgangspunt moet zijn dat de rechter zelf telkens de inhoud van elk stukje bewijsmateriaal dat hij gebruikt voor de bewezenverklaring weegt op de betrouwbaarheid. Tot mijn genoegen hoorde ik mevrouw Griffith en de heer Van Fessem die visie delen.

De reactie moge ook duidelijk maken waarom ik de suggestie van het OM om het gebruik van AIVD-bewijsmateriaal te beperken tot het harde, meer technische bewijs niet heb overgenomen. De heer Rouvoet vroeg daarnaar. Bepalend moet niet zozeer zijn de wijze waarop de informatie is verkregen maar de mate waarin de gegevens als betrouwbaar kunnen worden aangemerkt. De wet moet naar mijn mening de rechter niet op voorhand allerlei restricties opleggen ten aanzien van de aard van het als bewijs te bezigen materiaal. Ook voor informatie die bijvoorbeeld via de CIE met behulp van informanten is verkregen is niet vastgelegd dat de rechter die nooit mag toelaten tot het bewijs.

De heer Eerdmans stelde een vraag over de wijziging van artikel 344a, eerste lid. Die wijziging strekt ertoe, artikel 344a geheel in overeenstemming te brengen met de maatstaf die het Europese Hof voor de Rechten van de Mens hanteert voor het gebruik van verklaringen van bedreigde, anonieme getuigen als bewijs. De formulering die nu in de wet staat wijkt daarvan enigszins af. De aanpassing leidt er overigens niet toe dat de bewijskracht extra wordt ingeperkt. Ook nu al dient in wezen de maatstaf van het Europese Hof als richtsnoer voor de rechter.

Ik kom tot een paar vragen die in de brede context van het wetsvoorstel zijn gesteld. De heer Van Fessem vroeg wanneer het wetsvoorstel inzake bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding kan worden verwacht. Ik hoop dat dit wetsontwerp binnenkort voor consultatie kan worden rondgezonden. Na de consultatie zal het aan de ministerraad worden voorgelegd.

De heer **Van Fessem** (CDA): Is het nog niet ter consultatie aan de Orde van advocaten gezonden?

Minister **Donner**: Nee, het zit nog in de tas die hier achter mij staat. Omdat ik de hele tijd hier moet zijn, kan ik het niet behoorlijk lezen.

De heer **Van Fessem** (CDA): Ik heb het al van het internet gehaald en volgens mij de reactie van de NVvR ook. Ik heb er zelfs in Buitenhof over gedebatteerd met mevrouw Tonkens, terwijl ik het wetsontwerp niet kende.

Minister **Donner**: Ik ben bang dat u nu twee verschillende wetsvoorstellen door elkaar haalt. U vroeg mij naar het wetsvoorstel inzake bestuurlijke maatregelen. Dat is het wetsvoorstel waarvan sprake was in de brief waarin wij hebben aangekondigd in de mogelijkheid te willen voorzien dat ook als er strafrechtelijk niets aan de hand is, er eventueel melding bij het politiebureau gedaan kan worden of tot een verbod gekomen kan worden met betrekking tot bepaalde objecten. Dat betreft het wetsvoorstel bestuurlijke maatregelen. Het wetsvoorstel waarop u doelt, is het wetsvoorstel betreffende de wijziging van het Wetboek van Strafvordering in geval van terroristische misdrijven. Dat ligt al bij de Raad van State en dat is dus een ander wetsvoorstel dan dat betreffende bestuurlijke maatregelen.

Voorzitter. Ik kom bij de vraag of ik de zorgen deel van prof. Buruma zoals die tot uitdrukking zijn gebracht tijdens het rondetafelgesprek. Daar sprak hij de verwachting uit dat de AIVD in de toekomst minder geneigd zal zijn informatie vast te leggen in bijvoorbeeld ambtsberichten, juist omdat de mogelijkheid wordt verbeterd deze informatie in een strafproces aan de orde te stellen. Mevrouw Van der Laan en de heer Rouvoet betrokken daarbij de werking van de CT-infobox. Dit soort negatieve neveneffecten verwacht ik niet. De inlichtingendiensten blijven ernaar streven om in het kader van de staatsveiligheid zo volledig mogelijke ambtsberichten op te stellen. De omstandigheden zullen altijd bepalen of de AIVD, gelet op de belangen van de staatsveiligheid, tot het uitbrengen van een ambtsbericht overgaat en wat daarin kan worden gemeld. De mogelijkheid om de informatie vervolgens in een strafproces aan de orde te stellen, staat daar los van.

Bedacht moet worden dat de regeling zoals wij die nu voorleggen, voldoende veiligheidskleppen voor de AIVD bevat om de legitieme belangen van de dienst te beschermen. Dat waren harde voorwaarden voor de dienst bij de voorbereiding van het wetsvoorstel. Openbaarmaking van de informatie geschiedt slechts met instemming van de AIVD. Het wetsvoorstel leidt niet meer tot openheid over staatsgeheime informatie. Nu al kunnen de ambtsberichten onderdeel zijn van het strafproces. Het valt dus niet in te zien waarom er minder ambtsberichten uitgebracht zullen worden dan onder de huidige omstandigheden, enkel en alleen omdat er de mogelijkheid is dat een proces-verbaal van verhoor wordt opgesteld, dat echter ook niet kan worden opgesteld. Ik zie aldus niet in waarom het beter toegankelijk maken tot een afname van ambtsberichten zal leiden.

De heer **De Wit** (SP): Het zal misschien niet zozeer gaan om het afnemen van het aantal ambtsberichten, maar meer om de vraag wat er precies in de ambtsberichten wordt vastgelegd. Te dien aanzien zou ik mij kunnen voorstellen dat er terughoudendheid wordt betracht, omdat men weet dat men door de rechter-commissaris kan worden gehoord als opsteller van of verantwoordelijke voor het ambtsbericht. Er zal beseft worden dat er veel meer op de inhoud gelet gaat worden en dat men daarover verhoord kan gaan worden.

Minister **Donner**: Maar wat voor een voorstelling heeft u er toch van hoe die diensten werken! De ambtsberichten kunnen nu al in het strafproces aangewend worden. Er is de geheimhoudingsverplichting en wij hebben een regeling die aangeeft dat er gehoord kan worden naar aanleiding van vragen over de betrouwbaarheid. De AIVD-ambtenaar zal, als hij niet meer vrij kan geven, niet zeggen dat het proces-verbaal niet mag worden uitgebracht, maar hij zal tegen de rechter-commissaris zeggen: ik kan u niet meer vertellen. De rechter-commissaris zal dit vervolgens in zijn proces-verbaal van het verhoor

aangeven en dat wordt niet tegengehouden. Ik zie niet in hoe dit soort redeneringen, die over elkaar heen vallen, juist kunnen zijn. De waarborgen zitten erin. De waarborg is niet primair dat het proces-verbaal niet uitgebracht wordt, maar dat de AIVD-ambtenaar in het verhoor niet meer zal kunnen geven dan hij al gegeven heeft in het ambtsbericht. Hij zal vervolgens het proces-verbaal niet tegenhouden, maar dit zal wel vrij summier zijn.

De heer **De Wit** (SP): Dat snap ik, maar meerderen zijn bevreesd dat de inhoud van het ambtsbericht ''karig'' zal worden en dat er minder informatie in komt, omdat men het risico van de aparte procedure gaat lopen.

Minister **Donner**: De inlichtingen- en veiligheidsdiensten zijn niet werkzaam voor hun eigen lol, maar om bij te dragen aan de bescherming van de staatsveiligheid, de bescherming van daarmee samenhangende belangen en het tegengaan van misdrijven. Dat is de drijfveer. Ik zie niet in dat zij minder informatie zullen geven, omdat zij zouden kunnen worden gehoord over een onderwerp. Hun belang is dat ook bepaalde misdrijven worden voorkomen. Zij zullen tot de grenzen van het mogelijk daaraan bijdragen, niet minder, maar meer. Deze procedure geeft hun de mogelijkheid om de kracht van het ambtsbericht te versterken. Er wordt uitgegaan van een vooronderstelling dat inlichtingendiensten één grote zwarte doos zijn waar wel informatie in kan komen, maar nooit meer uit kan komen. Uit alle onderzoeken, ook dat van Havermans, krijg je niet dat beeld van de AIVD. De minister van BZK heeft onlangs mede namens Justitie een brief naar de Kamer gestuurd waarin naar voren komt dat het beeld dat men terughoudend is met het verstrekken van informatie niet wordt bevestigd in de praktijk. De betrokken diensten hebben er alle belang bij dat de verschijnselen die men bewaakt zo goed mogelijk worden teruggedrongen.

Mevrouw Van der Laan ziet nog het risico dat de regeling inactiverend zal werken voor de opsporingsdienst, omdat in haar ogen in de toekomst één ambtsbericht genoeg zal zijn voor een veroordeling. Graag verduidelijk ik dat een enkel ambtsbericht zonder aanvullend bewijsmateriaal niet voldoende kan zijn om een veroordeling te dragen. Uit het wetsvoorstel volgt evenmin dat vage of onduidelijke inlichtingen opeens betrouwbaar bewijsmateriaal opleveren. De gebruikelijke gang van zaken bij de samenwerking tussen de AIVD, de politie en het OM blijft ongewijzigd. Nadat een ambtsbericht is uitgebracht en een opsporingsonderzoek is gestart, zullen politie en justitie materiaal moeten verzamelen dat de verkregen inlichtingen aanvult en een verdenking versterkt. Kan het ambtsbericht aan de hand van een verhoor van een afgeschermde getuige voldoende getoetst worden op betrouwbaarheid, dan kan de daardoor verkregen informatie sterker worden gebruikt als bewijs.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Het klopt dat één ambtsbericht niet genoeg zal zijn, maar wij hebben in de vorige discussie gehoord dat twee ambtsberichten wel genoeg kunnen zijn, mits voldoende onderbouwd. Ik wil niet negatief doen, maar wij moeten het risico schetsen. Het risico is dat het wat gemakkelijker is om het puur via de ambtsberichten te doen. Als twee of misschien drie of vier ambtsberichten de doorslag kunnen geven, wat is dan nog de incentive voor de politie om andersoortig bewijsmateriaal te vinden? Zij weten toch dat een veroordeling kan plaatsvinden op basis van twee, drie of vier ambtsberichten.

Minister **Donner**: Dat is dus niet zo. De rechter bepaalt wat de bewijskracht is van ambtsberichten. Het is geen spelletje: als ik zoveel kaarten heb, is het in orde. De rechtsvinding in dezen is met talloze waarborgen omkleed. Wij hebben deze regeling nu juist, omdat wij constateren dat rechters te terughoudend zijn om geloof te hechten aan ambtsberichten waar zij geen vinger achter kunnen krijgen. Wij volgen deze procedure, omdat wij constateren dat het risico dreigt, met alle waarborgen die wij op elkaar stapelen, dat in die gevallen dat er veroordeeld moet worden onvoldoende gebruik kan worden gemaakt van de AIVD-informatie. Wij hebben nu een regeling die het mogelijk maakt om het gewicht van de informatie beter te gebruiken en moeten ons ervoor hoeden, allerlei criteria op elkaar te gaan stapelen die vervolgens maken dat wij de procedure net zo goed niet hadden kunnen starten.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): De minister geeft nu aan dat de regeling met name bedoeld is voor rechters. Zij kunnen hun vinger achter de informatie krijgen. Het is in dat licht interessant dat juist de Raad voor de rechtspraak weinig toegevoegde waarde in de regeling ziet. In mijn termijn heb ik al geciteerd uit de bijdrage van de raad. Hoe verklaart de minister dat?

Minister **Donner**: De Raad voor de rechtspraak geeft aan dat het weinig verschil maakt, omdat hij nu al het geloof aan ambtsberichten hecht dat eraan gehecht moet worden. Deze regeling wijzigt daar niets aan. Het is mijn inschatting dat dat niet zo is. De regeling moet zich in de praktijk bewijzen. Wij dreigen nu bang te worden voor de vrees zelve.

De heer **Wolfsen** (PvdA): De minister zegt dat het geen spelletje is, maar hij neemt in de wet op dat het onmogelijk is om op basis van honderd afgeschermde getuigen te worden veroordeeld, terwijl dat wél kan op basis van twee ambtsberichten die niet kunnen worden gecontroleerd. Wat is dat voor rare inconsequentie?

Minister **Donner**: Ik heb al gezegd dat ik daarop in tweede termijn zal terugkomen.

De heer **Wolfsen** (PvdA): De minister zei dat de samenwerking met de AIVD goed in stand blijft. Dat geloof ik op zichzelf wel, maar ik was wel onder de indruk van de woorden van de heer Buruma, juist omdat hij de AIVD vrij indringend onderzocht heeft. De minister zei in één zin: ik geloof er niet in. Heeft hij dat gecontroleerd, gecheckt bij de AIVD?

Minister **Donner**: Wij hebben dit wetsvoorstel niet op het departement bedacht. Het is in samenwerking met de AIVD voorbereid. Wij bekijken onder welke waarborgen wij beter gebruik kunnen maken van de beschikbare informatie. Daarom is het zo onwaarschijnlijk.

De heer **Van Fessem** (CDA): Is het voordeel van dit wetsvoorstel er niet ook in gelegen dat juist de verdediging nu een kans krijgt om vragen te

stellen? Dat lijkt mij een meerwaarde.

Minister **Donner**: Dat kunt u zeggen. Ik zeg: de rechter kan er beter zicht op krijgen. De verdediging kan inderdaad via de rechter duidelijker vragen stellen.

De heer **Van Fessem** (CDA): Dat is interessant, ook omdat een aantal collega's hier expliciet uitgaat van de bescherming van de verdachte. Dit heeft ook met de bescherming van de verdachte te maken.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): De rechters verwachten weinig toegevoegde waarde van de regeling. Minister Donner heeft een andere inschatting. De effectiviteit van de maatregel is voor D66 doorslaggevend. Kan de minister aangeven waarop zijn inschatting gebaseerd is? Nogmaals, de rechters verwachten weinig toegevoegde waarde. Kan de minister een voorbeeld geven waarop wij het verschil in inschatting kunnen baseren?

Minister **Donner**: Er is niet één voorbeeld. Er is gewoon een huidige praktijk van omgang met ambtsberichten. Die praktijk wordt bevestigd door de AIVD. De dienst geeft aan dat er te snel wordt geredeneerd dat het maar een ambtsbericht is. Men kan geen beeld krijgen van het gewicht, waardoor ieder ambtsbericht hetzelfde is. Dat proberen wij met deze procedure te ondervangen. Men kan een vinger krijgen achter de betrouwbaarheid en het gewicht van een ambtsbericht. De ambtsberichten die nu één hoog- of laagvlakte zijn, krijgen daardoor reliëf. Dat is in het belang van de bewijskracht. Nogmaals, wij hebben deze procedures niet in elkaar gezet om het nog moeilijker te maken om in de vervolging op te treden. Het gaat erom om de informatie te krijgen zonder dat daarmee fundamentele waarborgen van de verdediging geschonden worden. Dat is de voorgelegde regeling. Deze houdt in dat je tot een zeker evenwicht komt.

Dan kom ik op de vraag hoe dit wetsvoorstel zich verhoudt tot artikel 6 EVRM. Uit dat artikel vloeit als uitgangspunt voort het recht van openbaarmaking van al het relevante materiaal met betrekking tot de bewijsvoering. Daarvan kan worden afgeweken als legitieme belangen daartoe nopen. De beperkingen van de rechten van de verdediging moeten wel strikt noodzakelijk zijn en moeten op enige wijze door de gevolgde procedure worden gecompenseerd. Dat is de jurisprudentie, hetgeen ik ook al aangaf op de vragen over de richtlijnen. Het wetsvoorstel beoogt aan die eisen te voldoen. Er is voorzien in een lichte en een zware procedure om naar gelang het gewicht en de proportionaliteit daartussen te kiezen. De keuze vindt plaats aan de hand van vragen van proportionaliteit en subsidiariteit. De regeling bevat verder compenserende waarborgen om ervoor te zorgen dat de rechten van de verdachte in voldoende mate worden gerespecteerd. Enerzijds moet het verhoor door een onafhankelijke rechter afgenomen worden en anderzijds mag de veroordeling niet in beslissende mate berusten op de verklaring van een anonieme afgeschermde getuige.

De heer De Wit vroeg nog specifiek naar de zaak-Edwards. Deze zaak is aangehaald in de memorie van toelichting als onderbouwing voor de keuze om de rechter-commissaris met het onderzoek naar het ambtsbericht te belasten. Uit die zaak lijkt namelijk te kunnen worden afgeleid dat bij onthouding van stukken aan de verdediging ook de zittingsrechter van die stukken geen kennis mag nemen. Daarom is de rechter-commissaris ertussen geschakeld.

De heer De Wit heeft voorts aangegeven dat prof. Spronken tijdens de rondetafelgesprekken over het wetsvoorstel naar voren heeft gebracht dat de in het voorstel gekozen vorm om de verdediging in te schakelen, in het licht van het EVRM niet toelaatbaar zou zijn. Het wetsvoorstel kent geen vaste modaliteit voor de wijze waarop de verdediging haar rechten kan uitoefenen. Welke van de beschikbare modaliteiten gebruikt wordt, zal steeds afhankelijk zijn van de feiten en omstandigheden van het geval. Iedere vorm van beperking van verdedigingsrechten zal verder in het concrete geval door de rechter moeten worden getoetst aan artikel 6 van het EVRM.

De heer **De Wit** (SP): Mevrouw Spronken heeft erop gewezen dat op enig moment de verdediging de betrouwbaarheid van het voorliggende materiaal moet kunnen toetsen. Zij meent dat ten aanzien van het belastende materiaal in ieder geval in de procedure de eis gesteld moet worden dat de verdediging de betrouwbaarheid van dat materiaal kan toetsen. Die mogelijkheid ontbreekt nu naar haar mening.

Minister **Donner**: Dat is inderdaad het uitgangspunt van artikel 6 maar er kunnen om legitieme redenen wel beperkingen worden gesteld. Die redenen kunnen gelegen zijn in de staatsveiligheid. Daar hebben wij ook compenserende maatregelen voor getroffen. Anders zou die eis namelijk volstrekt onnodig zijn. De redenering van de heer De Wit komt er op neer dat er geen uitzondering mogelijk is. Blijkens de jurisprudentie is dat nu juist wel het geval.

Mevrouw Van der Laan heeft gevraagd wat ik van het alternatief van de Raad voor de rechtspraak vindt om het voor de rechter en de verdediging mogelijk te maken om schriftelijke vraagpunten aan de AIVD voor te leggen. Daarop kan ik antwoorden dat een dergelijke werkwijze op dit moment al mogelijk is. Daar de mogelijkheid tot afscherming ontbreekt, wordt op dat moment ook geen oplossing geboden voor het vraagstuk van de betrouwbaarheid. Men moet de verklaring van de AIVD in dat geval namelijk aannemen voor de waarde die deze heeft.

Verder vroeg mevrouw Van der Laan of gekeken is naar de Britse procedures inzake afscherming van informatie. Daar kan ik bevestigend op antwoorden, maar het Britse strafvorderlijke systeem wijkt dermate af van het Nederlandse dat inpassing van die procedures weinig voor de hand ligt. De vergaande bestuurlijke maatregelen in het Verenigd Koninkrijk zijn mede ingegeven door de beperkingen om inlichtingen van geheime diensten in het strafproces te kunnen gebruiken. Ieder systeem heeft beperkingen en tekortkomingen.

In het amendement op stuk nr. 16 stelt mevrouw Van der Laan voor om een horizonbepaling in te voeren. De regeling zou na vijf jaar moeten vervallen. Ik zie daar geen reden toe. Ik zie wel het nut van een evaluatie. Met deze horizonbepaling gaat men ervan uit dat er over vijf jaar geen probleem meer is. De regeling wordt getroffen met het oog op de behoefte om AIVD-informatie te

kunnen gebruiken en wij kunnen moeilijk zeggen dat dit nu wel, maar over vijf jaar niet meer nodig is. Een evaluatie van de bruikbaarheid van de regeling is wat anders. Het lijkt mij echter dat een horizonbepaling niet in de wet moet worden opgenomen. Ik ben gaarne bereid, toe te zeggen de werking van de regeling in den brede over vier of vijf jaar te evalueren.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik ben het eens met uw opmerkingen over de evaluatie. Wij moeten alleen nog nagaan op welke wijze die wordt vormgegeven.

U zegt dat het voorstel meerwaarde heeft, maar dat is tot nu toe niet aangetoond. Kunt u een concreet voorbeeld geven waaruit blijkt dat er echt behoefte aan is? De Raad voor de Rechtspraak is daar niet van overtuigd. Ik heb van u alleen het abstracte antwoord gekregen dat de AIVD hier behoefte aan heeft. Ik hecht aan de horizonbepaling omdat ik er helemaal niet van overtuigd ben, maar u desalniettemin het voordeel van de twijfel wil geven. Ik wil voorkomen dat wij aan de regeling vastzitten, terwijl in de praktijk blijkt dat zij totaal geen toegevoegde waarde heeft.

Minister **Donner**: Daarom is het zinvol om een evaluatie af te spreken, mede op criteria van bruikbaarheid. Over vijf jaar kan blijken dat de regeling niet gebruikt is. Dit hoeft nog niet te betekenen dat zij niet zinvol is. Het kan ook dat wij er nog te veel elementen ingebouwd hebben die haar onbruikbaar maken. Dat komt bij een evaluatie aan de orde. Dat is echter geen reden om een bepaling op te nemen dat de regeling sowieso over vijf jaar vervalt. Dat kan wel de conclusie van de evaluatie zijn. Ik kan echter nu geen tekst en uitleg van de voordelen geven. Dat zou namelijk veronderstellen dat ik hier de informatie kan geven die nu onthouden moet worden. In dat geval zouden wij namelijk AIVD-informatie bespreken.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): In mijn termijn heb ik duidelijk gezegd dat het mij niet om zaken uit het verleden gaat. U kunt een volstrekt hypothetisch geval verzinnen om mij het nut van de regeling aan te tonen. Het moet toch mogelijk zijn om een concreet voorbeeld te geven van de toegevoegde waarde van deze regeling? Als dat niet kan, weet ik niet hoe ik mijn fractie moet overtuigen om voor dit wetsvoorstel te stemmen.

Minister **Donner**: Het gaat om een situatie waarin er naast andere bewijsmiddelen een ambtsbericht van de AVID is. Dan is er de mogelijkheid om op deze wijze het ambtsbericht duidelijker reliëf te geven. Mede via het proces-verbaal van de rechter-commissaris kan dit ook aan de zittingsrechter voorgelegd worden. De verdediging in het openbare deel kan vervolgens niet aantonen dat het oordeel van de rechter-commissaris van de betrouwbaarheid groter is. Op die wijze krijgt het een veel groter gewicht in de bewijskracht. De rechter kan daar nu immers niet verder achter kijken. Ik zie niet in hoe ik een ander voorbeeld kan geven. Hier gaat het om. Dit is waarover wij spreken.

Wij hebben zeker bij terrorisme te maken met een hoge mate van afhankelijkheid van informatie. Het gaat daarbij in eveneens hoge mate niet om informatie die wij normaal in een strafproces kunnen gebruiken. Het gaat om een brede, vage stroom van informatie zoals die door de veiligheidsdiensten verzameld moet worden. Tezamen leiden die tot ambtsberichten. Dat biedt de mogelijkheid om met behoud van de staatsveiligheid deze ambtsberichten een zodanig duidelijk gewicht te geven dat het voor een rechter, als er met andere bewijsmiddelen andere elementen aan toegevoegd kunnen worden, in hoge mate overtuigend is en redenen geeft om te straffen. Als dit niet overtuigt, weet ik niet wat mevrouw Van der Laan wel kan overtuigen. Het gaat niet om de situatie waarin een rechter nu al tot een strafveroordeling kan komen. Daarvoor is deze regeling niet nodig. Het gaat om de situatie dat het nu niet mogelijk is, terwijl die mogelijkheid wel nodig is. Iedereen weet dat. Een rechter heeft echter onder de huidige omstandigheden die mogelijkheid niet. Als die meer informatie heeft, zou het wel kunnen.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Het cruciale punt is dat wij ervoor gaan zorgen dat mensen straks wel veroordeeld worden terwijl dat nu niet zou gebeuren. Vandaar dat ik erop doorvraag. Daarom ben ik ook op zoek naar een concreet geval. Ik geef een hypothetisch voorbeeld. In het huis van een verdachte worden de beginselen voor het maken van een bom gevonden, de plattegrond van Schiphol en van de Tweede Kamer en een bewijs voor contacten met de Hofstad-groep. Wij weten dat op basis daarvan een veroordeling niet mogelijk is. Stel nu dat er een ambtsbericht is dat in dit geval de doorslag kan geven. Naar dat voorbeeld ben ik op zoek. In dat geval kan een rechter alleen omdat het ambtsbericht aantoont dat er contact is geweest tussen deze verdachte en een ander persoon, omdat een informant de twee bij elkaar of in een bepaald huis heeft gezien, een veroordeling uitspreken. Het zou het doorslaggevende stukje informatie zijn waardoor de verdachte wordt vastgezet.

Minister **Donner**: Ik draai het om. In het genoemde voorbeeld kan het gegeven van bepaalde contacten doorslaggevend voor de rechter zijn. Ter zitting wordt dit vervolgens ontkend door de verdediging. Juist met deze procedure kan de rechter-commissaris constateren of bij doorvraag betrouwbaar is dat de verdachte de bedoelde contacten heeft gehad, ook al ontkent die dat. Ik draai de procedure om. Dit vindt immers vooraf plaats. In dit geval kan de zittingsrechter, naast alle andere gegevens, constateren dat er sprake is van samenspanning of voorbereiding van een terroristische aanslag. Wie over deze voorbeelden doordenkt, ziet mogelijkheden op tal van andere terreinen. Ik heb inderdaad te maken met gevallen waarin in het formele opsporingsdeel een aantal gegevens boven water komen die een uitleg mogelijk maken die tegen de betrokkene pleit. Het kan toevallig zo in elkaar steken. Dat zal lang niet altijd kunnen. Het zal ook lang niet altijd waarde hebben. In een aantal gevallen biedt het ambtsbericht echter een mogelijkheid. Ten aanzien van de betrouwbaarheid kan daarop ook doorgevraagd worden. Maar vraagt u niet, hoe ik erachter ben gekomen, want dan breng ik mensen in gevaar. Dat is de keuze waar je nu iedere keer voor staat: met de informatie die je geeft, kun je mensen in gevaar brengen. Vanwege de veiligheid van de staat moeten vrij vlakke ambtsberichten worden uitgebracht, waaraan de rechter dan weer weinig

bewijskracht kan ontlenen. Dat is de wezenlijke vraag. Dit is niet de oplossing van alle problemen, maar de ervaring leert dat dit een van de elementen is die ons iets beter in staat stellen om hierin adequater op te treden.

De heer **De Wit** (SP): Voorzitter. Ik sluit aan bij het voorbeeld van de minister. Er mag niet worden gevraagd naar de herkomst van de gegevens, maar de kern van het voorstel is dat de verdediging en de officier er wel naar kunnen vragen. De minister moet toch erkennen dat hiermee het risico ontstaat dat de AIVD-getuige zegt dat hij daarover geen opmerkingen kan maken. Dat wordt dan uit het proces-verbaal weggelaten, waarmee de betekenis van het getuigenverhoor wordt geminimaliseerd.

Minister **Donner**: Die kans zit erin, dat risico moeten we ook nemen. We kunnen niet alles op voorhand regelen. In die gevallen kan het echter ook gebeuren dat na doorvragen de rechter-commissaris tot de conclusie komt dat er om redenen van staatsveiligheid niet meer informatie kan worden gegeven, maar bepaalde feiten, contacten of beschrijvingen toch betrouwbaar worden geacht in het licht van hetgeen beschikbaar is gekomen. Op dat moment is het nog steeds aan de zittingsrechter om te beoordelen welke bewijskracht hij hieruit afleidt. Een en ander geeft echter meer reliëf, zodat de problemen kunnen worden bestreden die wij moeten bestrijden.

Hiermee ben ik aan het eind van mijn beantwoording. Excuses dat het zoveel tijd heeft gekost.

De **voorzitter**: Ik bedank de minister voor zijn uitgebreide en zeer gedetailleerde antwoorden.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Daarbij sluit ik mij graag aan, maar omwille van mijn tweede termijn wil ik graag nog een antwoord op twee vragen.

Is de minister het met mij eens dat het gek is dat je niet op basis van honderd anonieme getuigen kunt worden veroordeeld, maar wel op basis van twee ambtsberichten? Los van wat in de wet staat, wat vindt hij als minister daarvan?

Minister **Donner**: Nogmaals, bij de ambtsberichten heb ik het over totaal andere dingen. Bij anonieme getuigen kan ik geen vinger krijgen achter wie wat heeft verklaard. Het ambtsbericht kan een anonieme getuigenis zijn, maar als twee ambtsberichten een duidelijk verslag geven van telefoongesprekken, vind ik dat niet zo vreemd.

De heer **Wolfsen** (PvdA): Mijn tweede vraag gaat over nut en noodzaak; een van de belangrijkste vragen die zijn gesteld, maar waarop niet echt een antwoord is gekomen. De minister zei dat er twee typen informatie zijn: sturingsinformatie en bewijsinformatie. Met betrekking tot sturingsinformatie heeft al een paar keer een discussie gespeeld over waar de wet zou kunnen helpen. De minister heeft – terecht, vind ik – gezegd dat dit inmiddels voldoende is opgelost door de uitspraken van het hof. Ik vind het een prima uitspraak, dan hebben we de wet daar niet meer voor nodig.

Maar als tweede is er de bewijsinformatie. Zijn er zaken niet aangebracht, die wel zouden zijn aangebracht als de wet van kracht zou zijn geweest? Of zijn er zaken die zijn stukgelopen omdat de wet er nog niet was? Ik hoef geen namen.

Minister **Donner**: Dat veronderstelt concrete informatie over de beslissingen van het Openbaar Ministerie bij de vervolging. Ik heb de afgelopen tijd geen inzicht gekregen in de afzonderlijke dossiers, maar ik kan wel zeggen dat zich regelmatig situaties voordoen waarin via een opsporingsonderzoek niet de benodigde informatie kan worden verkregen, hoewel uit andere hoofde bepaalde dingen bekend zijn. Ik weet niet of het bewijs in concrete situaties daarmee wél rond gekregen zou zijn, maar deze situatie doet zich nu regelmatig voor.

De **voorzitter**: Hiermee zijn wij aan het einde van de eerste termijn van de minister. Ik geef het woord aan de heer Van Fessem.

De heer **Van Fessem** (CDA): Na onderling overleg stellen wij voor om de tweede termijn van de Kamer en de minister na het reces te houden. De minister zal zeggen ''Kamer, u had zo'n haast'' en dat hebben wij ook. Wij verliezen hiermee echter slechts één week, omdat wij toch pas na het reces zullen stemmen. Als wij de tweede termijn nu houden, zouden wij de zaak afraffelen en daar is dit wetsontwerp te belangrijk voor. Ik voeg hier voor eigen rekening aan toe dat wij de minister zijn avondrust gunnen na deze dag.

De **voorzitter**: Het is meer nachtrust. Ik stel voor, deze procedure te volgen.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Ik dank de minister nogmaals.

Minister **Donner**: Met deze jonge generatie valt helemaal niets meer te doen. Ik heb morgen nog vier onderwerpen waarvoor ik in de Kamer moet zijn en waarop ik mij nu nog moet gaan voorbereiden.

De **voorzitter**: U bent niet voor niets de minister van Justitie die ons vanavond weer heel veel kennis heeft overgedragen.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

Sluiting 22.50 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. twintig brieven de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten Generaal, met de mededeling dat zij in haar vergadering van dinsdag 26 april 2005 de haar door de Tweede Kamer toegezonden voorstellen van wet, gedrukt onder de nummers 28467, 29524, 29533 (R1758), 29703, 29705 (R1766), 29706, 29747, 29756, 29766, 29800-V, 29800-VI, 29800-VIII, 29800-X, 29800-XII, 29800-A, 29819, 29944, 30029, 29800-XI en 29800-IV, heeft aangenomen.

De voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

2. de volgende brieven:
drie, van de minister van Buitenlandse Zaken, te weten:
een, ten geleide van de agenda van de Informele Raad Algemene en Externe Betrekkingen (21501-02, nr. 618);
een, over de stand van zaken uitvoering motie leden Koenders/Van